

תדש תשס"ח
SIVAN
TAMUZ
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Obnovená synagoga v Úsově uprostřed bývalého ghetta.
(O opravených židovských památkách píšeme na str. 10 a 12–13. Foto Jiří Daníček.)

VOLBY 2008

Vážení členové Židovské obce Praha, rádi bychom vám sdělili, že reprezentace ŽOP vyhlásila na 9. 11. 2008 volby do orgánů ŽOP a FŽO. Dále reprezentace zvolila designované, tj. pracovní, složení komise pro volby, které začínají pracovat na jejich přípravě. Zjednodušeně lze říci, že komise volební řídí celý proces voleb a komise mandátová ověřuje platnost mandátů členů ŽOP volit a kandidátů kandidovat. Návrhová komise zajišťuje zápis z předvolebního shromáždění členů.

Volby budou probíhat podle volebního řádu, který byl schválen před minulými volbami a který obsahuje řadu demokratických ustanovení, zajišťujících co největšímu počtu členů volební účast. Tato ustanovení však samotný proces voleb poněkud komplikují zavedením možnosti korespondenční volby, která je rovnocenná volbě prezenční. Volby budou probíhat tak, že každý z právoplatných voličů, tj. člen ŽOP starší 18 let, obdrží poštou zásilku určenou „do vlastních rukou“, ve které nalezne kandidátní listiny spolu s patřičným poučením a tzv. kartou voliče. Tato karta voliče má při korespondenční volbě stejnou platnost jako průkaz totožnosti při volbě prezenční.

Protože pošta skutečně nedoručí, jak jsme se již při minulých volbách přesvědčili, zásilku určenou „do vlastních rukou“ nikomu jinému než uvedenému adresátovi (tedy ani členu rodiny), je nutné, aby každý volič měl v databázi členů ŽOP uvedenou správnou adresu.

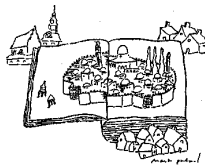
Proto si vás dovoluujeme velmi vážně požádat, abyste prověřili, zda vaše adresa v databázi je správná. Nejsnazší způsob ověření správnosti je skutečnost, že dostáváte pravidelnou korespondenci z ŽOP (každoroční dopis předsedy a rabína k Novému roku, pozvánky na členská shromáždění apod.) na správnou adresu.

V případě, že si nejste jisti, zda vaše adresa v databázi je správná, kontaktujte nás nebo tajemníka ŽOP jako správce databáze členů. Jsme připraveni prověřit a případně aktualizovat s vámi všechny údaje, doporučujeme tak učinit co nejdříve.

Děkujeme a těšíme se na spolupráci. Mandátová komise (mandatova@kehila.prag.cz); správce databáze členů: Michal Borges, tajemník ŽOP (borges@kehila.prag.cz, tel. č. 224 800 809).

KOORDINAČNÍ KOMISE KONČÍ

Koordináční komise ČSBS a FŽO upozorňuje, že ukončila svou činnost ke dni 31. 3. 2008. Případné dotazy k dobíhajícími případům (dědictví) lze směřovat na

AKTUALITY

tel. číslo 255 785 145 nebo na adresu Famfulíkova 1134/12, 182 00 Praha 8. tk

ZLEPŠENÍ PODMÍNEK PRO PŘEŽIVŠÍ

Během každoročních jednání s německou vládou dosáhli představitelé Claims Conference (CC) určitého pokroku, týkajícího se současných odškodňovacích programů pro židovské oběti nacismu ve střední a východní Evropě.

Zvýšení plateb: od 1. července 2008 se měsíční částka vyplácená celkem 65 800 přeživším zvyšuje o 8 %. Znamená to, že přeživším, kteří žijí v zemích Evropské unie, se platba zvyšuje na 216 eur měsíčně (z původních 200 eur) a těm, kdo žijí mimo EU, bude vypláceno 178 eur měsíčně (dosud 165 eur). Ve střední a východní Evropě odškodnění v současnosti dostává zhruba 13 800 přeživších.

Domácí péče: německá vláda souhlasila s tím, že na fond sociálních služeb (především domácí péči) CC poskytne v letech 2008 a 2009 částku zhruba 70 milionů dolarů (45 milionů eur). Jedná se o víc než dvojnásobek sumy, jež byla na domácí péči poskytnuta v předchozích letech. Domácí péče je tou nejšetnější formou pomoci pro stárnoucí přeživší, kteří si přejí co nejdéle zůstat ve svých domovech, a náklady na ni se stále zvyšují, jak přibývá jejich zdravotních problémů. Bližší informace o CC a celkovém systému odškodnění a jeho distribuci naleznete na www.claimscon.org. fzo

DRUHÉ MIMOŘÁDNÉ KOLO PRO ŽÁDOSTI O STIPENDIUM

Do 30. září 2008 lze podávat přihlášky do mimořádného kola Stipendia Federace židovských obcí v ČR, projektu pro podporu rozvoje židovských studií. Jedná se o přihlášky na studium pro následující školní rok 2008/2009.

Stipendium FŽO/ŽMP je udělováno na podporu židovských studií kdekoli ve světě nebo na studia jakýchkoli oborů v Izraeli,

mohou o ně žádat členové organizací sdružených ve FŽO, kteří jsou k datu podání žádosti o stipendium starší než 18 a mladší než 35 let. Stipendium je určeno pro studia v minimální délce 2 měsíce a může být uděleno i na studia, která již probíhají v době podání žádosti.

Závazná a podrobná pravidla podmínek jsou uvedena v materiálu Kritéria pro udělení stipendia. Navštivte web FŽO: www.fzo.cz/akt2.do. fzo

TRYZNA V JERUZALÉMSKÝCH HORÁCH

Ve čtvrtek 29. května uspořádalo izraelské Sdružení Židů pocházejících z Československa (*Hitachdut Jocej Českoslovakia*) každoroční tryznu na místě nazvaném Ja'ar kedošim v horách mezi Tel Avivem a Jeruzalémem. Projevy a modlitbou zde přítomní (na 300 osob) vzpomněli památku obětí holocaustu i dnes už mnohdy neexistujících židovských obcí na Slovensku a v Čechách. Kromě vedení Hitachdutu v čele s Natanem Steinerem k účastníkům promluví i slovenský ambasador Milan Dubček, rada českého velvyslanectví Antonín Hradílek a předseda FŽO v ČR Jiří Daníček. „Úředním“ jazykem Hitachdutu je stále slovenština a čeština, hebrejšťina se však – zcela pochopitelně po více než sedmdesáti letech od založení sdružení – prosazuje na pódiu i v auditoriu stále více. Liturgickou část shromáždění vedl pan Josi Feuerlicht z Beerševy, synovec dlouholetého kantora Staronové synagogy Viktora Feuerlichta. red.

Z OBSAHU:

- Washington 08* **3, 16**
- Sidry na tento měsíc* **4–5**
- Být Židem v Mexiku*
rozhovor s Bedřichem Steinerem **6–7**
- Imigranti a Amerika* **8–9**
- Synagoga v Jičíně otevřena* **10**
- Zločin, nebo standardní údržba* **11**
- Le-dor va-dor*
záchrana synagog v Úsově
a Strážnici **12–13**
- Ztracený zápas se smrtí* **14**
- Vladimír Sadek (1932 – 2008)* **15**
- Nechceme sa prizerať* **17**
- ... a další události* **18**
- Izrael: Šalita za příměří* **19**
- Kalendárium* **20**
- Kulturní pořady* **21**
- Výzvy, zprávy, inzerce* **22**
- Zprávy z obcí* **23**
- Zprávy ze světa* **24**

Stejně jako v minulých letech patřil i letošní první květnový týden v prestižním washingtonském hotelu Capital Hilton jedné z nejdůležitějších společenských institucí v zemi, Americkému židovskému výboru (American Jewish Committee – AJC). Výroční zasedání bylo letos o něco věcnější, než tomu bývalo v minulosti, zejména proto, že se země nacházela v období jakéhosi politického vakua díky primárkám. Rozštěpení mezi příznivce Baracka Obamy a Hillary Clintonové zde bylo více než patrné, vždyť židovští voliči se tradičně přiklánějí na stranu demokratů, a to až z 80 %. V hlavním městě sice poněkud převažovali stoupenci bývalé první dámy, charismatický Obama si však i zde našel mnoho příznivců, a to i přes antisemitské výroky pastora jeho kongregace (od kterých se prezidentský kandidát distancoval až po dlouhém váhání) anebo fakt, že se v předvolební kampani jen mlhavě vyjadřoval k situaci na Blízkém východě.

STUDENÁ SPRCHA

Tohle téma bylo naopak hlavním bodem projevu jedné z hlavních osobností letošní konference, ministryně zahraničních věcí Condoleezy Riceové. Její vyjádření však na mnohé zapůsobilo jako studená sprcha. Vedle obvyklých ujištění, že Spojené státy budou vždy stát po boku Izraele a chránit jeho svobodu, bezpečnost a prosperitu – jako to ostatně dělaly celých šedesát let jeho dosavadní existence –, však zaznělo i to, že nyní přichází čas obtížných rozhodnutí, která budou vyžadovat velké ústupky na straně palestínské, ale i izraelské. To mnoha komentátorům zavánělo appeasementem, tedy snahou uzavřít mír za každou cenu, případně i na úkor Izraele.

To představitelé Evropy mluvili poněkud jinak. Nijak nepřekvapí, že Jana Hybášková, která je v Evropském parlamentu předsedkyní delegace pro vztahy s Izraelem, přednesla velmi vstřícný a pozitivní projev. Česká republika je považována za jednoho z největších přátel Izraele a tento fakt je znám i ve Spojených státech. Stejně vstřícný byl rovněž projev jejího kolegy, polského poslance Evropského parlamentu Marka Siwiece, který je dokonce viceprezidentem tohoto shromáždění. Tomu již někteří moc nerozuměli. Vždyť evropská politika je vůči Izraeli velice kritická a mnohdy je vnímána jako téměř nepřátelská. Jak je možné, že z úst jejích dvou představitelů zaznívají ve Washingtonu takto příznivá vyjádření? Že by náhoda,

nebo záměr pořadatelů, kteří vybírali správné hosty?

NÁVRAT POMFRITKŮ

Vrcholem konference vždy bývá gala večer, který se již poněkolikrát konal v mohutné budově Národního muzea stavebnictví. Program se nesl v duchu dvou událostí, které shodou okolností připadly letos na stejnou dobu – Den holocaustu Jom ha-šoa a 60. výročí založení Státu Izrael. Mnozí řečníci neopomněli připomenout symboliku z těchto dvou výročí plynoucí.

WASHINGTON

Zpráva z výroční konference AJC

Vztahy mezi Amerikou a Evropou se již delší dobu drží kolem bodu mrazu. Přispěl k tomu zejména tradiční antiamerikanismus francouzského prezidenta Chiraka. Od doby, co jej v úřadu vystřídal Nicolas Sarkozy, ledy na obou stranách viditelně

Dějiště konference: Hilton, Washington. Foto Archiv.

tají. Dokladem toho byla i návštěva francouzského premiéra Françoise Fillona, který byl druhým významným hostem večera. Přeplněný sál s jedním a půl tisícem hostů si získal milým a bezprostředním projevem, předneseným navíc v angličtině (což u francouzských politiků nebývá zvykem). Francouzský předseda vlády se ve Washingtonu neukázal deset let, Američané jeden čas dokonce bojkotovali tradiční francouzské výrobky jako koňak, víno či sýry. To se stává minulostí, jak konstatoval premiér Fillon hned na začátku projevu. Dokonce prý i hranolky se vrátily ke svému původnímu anglickému názvu „french fries“ (tedy pomfritky po česku).

Od vtipného úvodu se však premiér dostal k věci závažnější. Během před-

sednictví Evropské unie v druhé polovině letošního roku se chce Francie daleko více angažovat v řešení situace na Blízkém východě. Zde citoval bonmot prezidenta Kennedyho: „Nejednejme nikdy ze strachu, ale nemějme strach jednat.“ Co se týče francouzské politiky vůči Íránu, i zde použil bonmot: „Nechtěli bychom se jednoho dne octnout v situaci, kdy si budeme muset vybrat mezi íránskou bombou a bombardováním Íránu.“ Pro mnohé uspokojivé tvrzení přišlo na závěr – díky tomu, že francouzská vláda nasadila kurz nulové tolerance vůči antisemitismu, klesly jeho projevy v zemi o 50 %.

Bývalý australský ministr zahraničí Alexander Downer posluchače vystrašil – dovedou si představit, že v sunnitském Íráku zvítězí al-Káida, v Afghánistánu se vrátí k moci Tálibán, v Libanonu bude vládnout Hizballáh a v Gaze a na Západním břehu Jordánu Hamás? Pokud takovou situaci nechtějí připustit, musí se smířit s válkou proti terorismu, kterou vedou Spojené státy a jejich spojenci, včetně Austrálie. Západním médiím se to prý pěkně kritizuje Izrael, když sedí v relativním bezpečí svých evropských či amerických redakcí. Ministr Downer je totiž znám svými přímočarými výroky. Nejen pro ně získal od AJC letošní výroční Cenu za diplomacii.

UVOLNĚTE SE, PROSÍM

Ostatní panelové diskuse a semináře se již konaly v dosti střízlivém duchu. Za povšimnutí však stojí nápad uspořádat pódiové diskuse ve formě televizních talk show. A tak se v záři reflektorů občas ocitly pohodlné pohovky či fotely, do nichž usedali různí moderátoři a jejich zajímaví hosté. Nejvíce oceňovanými se staly dvě na sebe navazující pódiové diskuse. Tu první zorganizoval a moderoval ředitel AJC pro mezinárodní vztahy, rabín Andrew Baker, u nás dobře známý i díky dlouholeté a úspěšné spolupráci s FŽO. Měla za úkol přiblížit názory diaspory na Izrael. Druhou moderoval Tom Kahn, viceprezident AJC, a měla představit izraelskou perspektivu ve vztahu k diaspoře. V první diskusi vystoupil nejdříve Stuart Eizenstat, bývalý náměstek ministryně zahraničí a vysoký představitel americké vlády, který se angažoval zejména v otázkách odškodnění obětí šoa. Ve svém zamyšlení nad úlohou židovských organizací v USA poukázal na fakt, že byly vždy ve veřejném životě spíše neúspěšné. Role amerických Židů během druhé světové války je dodnes (pokračování na str. 16)

PINCHAS (4M 25,10–30,1)

Pinchas je většinou považován za velkého hrdinu Izraele: kněz – kohen, který úspěšně zabránil tomu, aby se mezi syny izraelskými rozšířil hřích; muž činu, který se postavil veřejnému hanobení ve chvíli, kdy se zdálo, že ani Mojžíš není samým úlekem schopem nic vykonat; moralista, jehož naši Moudří ztotožňují s prorokem Elijášem. Ale co vlastně spáchali lidé, které tak brskně a tvrdě potrestal? Biblické vyprávění je velmi otevřené. Pinchas probodl Zimriho, prince z kmene Šimonova, a Kozbi, midjánskou aristokratku, neboť se spolu na veřejnosti milovali. Hospodin za jeho rázný zásah věnoval Pinchasovi a jeho potomkům smlouvu věčného kněžství. Vzápětí poté však Bible přikazuje: „I pravil Hospodin Mojžíšovi, řka: Tiskněte Midjanity a bijte je! Neboť utiskovatelé jsou vám svými úklady, které strojili proti vám, týkající se Peoru a pro Kozbi, dceru knížete midjánského, sestru svou, která byla zabita v den rány pro Peor.“ (4M 25,16–18)

Proč zemřela Kozbi? Protože nestoudně svedla Izraelitu, nebo protože stejně jako její midjánský rod uctívala modlu Peor? Raši si textový problém uvědomuje a navrhuje, že konečným cílem Midjánců, jehož chtěli dosáhnout skrze své svůdné dcery, bylo získat Židy pro modloslužebnictví. Já se domnívám, že z příběhu plyne ještě jedno poučení o samotné podstatě modlářství, které je naprosto současným problémem, stejně závažným jako události, o kterých psaly dnešní noviny.

Když čteme pozorně popis Pinchasovu činu, vystane nám zdánlivý chaos, týkající se popisovaného hříchu, či smíchání dvou hříchů, které se prolínají. V sidře na minulý týden zní úvod k příběhu o veřejném sexuálním styku takto:

„I usadil se Jisrael v Šitím a lid začal záletnický se chovati k dcerám moabským. A (ty) pozvaly lid k obětním hodům svých bohů a lid jedl (s nimi) a klaněl se jejich bohům. A Jisrael připojil se k Baal-Peoru; tu vzplanul hněv Hospodinův proti Jisraeli.“ (4M 25,1–3)

Co bylo hříšné? To, že se Izraelité milovali s Moabkami, nebo to, že sloužili modle Peoru? Tentýž zdánlivý chaos se objevuje i v rabínských komentářích. Bileám je popisován jako „ben Be'or“ (4M 22,5), jehož Targum Jonatan okamžitě identifikuje

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

jako Peora, syna modly Peor, a když vyprávění pokračuje a popisuje, jak „Balak vzal Bileáma na vrchol hory Peor“

Dvanáct kmenů Izraele. Kresba Mark Podwal.

(4M 23,28), Raši komentuje: „Balak byl velký kouzelník a věděl, že Izraelité budou nakonec za Peor potrestáni.“ Nicméně když se Talmud snaží popsat zlou radu, kterou Bileám poskytl národu, který si přál zdolat Izrael, zobrazuje jen sexuální svádění krásnými pohankami, a nikoli pobízení k modlářství (B. T. Sanhedrin 106a).

Takže se ptáme znovu: byla tím nejtěžším hříchem sexuální nemorálnost, nebo uctívání Peoru?

Myslím, že odpověď získáme tak, že se pokusíme pochopit povahu uctívání Peo-

ru. Mišna nám v traktátu Sanhedrin říká, že Peor byl uctíván tím, že si před ním lidé veřejně ulevovali, což lze jen stěží považovat za kult, který by přilákal mnoho následovníků. Jenže Peor byl očividně velmi oblíbený, alespoň mezi Midjanity a Moabity, a řekl bych, že v určitém smyslu zůstává populární dodnes. Co pravil Peor svým fanouškům? Dělejte si, co se vám zlíbí, na nikoho se neohlížejte, pokud pokládáte něco za přirozené a pomůžte vám to, jen do toho!

Jako bychom slyšeli předchůdce současného uvažování, v němž vévodí snaha o prosazení a vyjádření sebe sama, o posuzování situací jen z pohledu jednotlivce, jenž svým zájmem může cokoli zdůvodnit. To je ovšem naprosto v rozporu s židovským ideálem „nápravy světa“, cíli, jemuž lidé musejí mnohé obětovat.

Lze tedy říci, že oba hříchy jsou vlastně stejné. Peor nás učí, že když člověk zatouží po sexu, nezáleží na tom, s kým a kde ho provádí – vždyť sex nemá s láskou nic společného, je to vlastně ulevování si svého druhu, jen fyzická potřeba, na níž není nic posvátného.

Z tohoto pohledu znějí naprosto přesně slova rabiho Meiriho: modlářství nemá s teologií nic společného, je to spíše „nechutná, nemorální záležitost“.

MATOT (4M 30,2–32,42)

Naše Bible se rozvíjí od příběhu jedné rodiny v Knize Berešit – Abrahama a Sáry, Izáka a Rebečky, Jáкова, jeho čtyř manželek a třinácti dětí, lidí, které poutaly nejrůznější vztahy, láska i nenávisť, intriky i rivalita – až ke vzniku národa v Druhé knize Mojžíšově, zvané *Šemot*. Most mezi rodinou a národem tvoří rozdělení na dvanáct kmenů, které vyhlásil Jákob v posledním pozhnání před smrtí.

Kmeny však během rozvoje národa nezmizely. Jako dvanáct zvěďů vyslaných prozkoumat terén Země izraelské jsou vybrána knížata každého kmene a naše sidra začíná tím, že Mojžíš představuje kmenovým náčelníkům příkázání o zákonech týkajících se slibů a přísah (4M 30,2). Samo rozdělení země je založeno na kmenových liniích, biblická Kniha Soudců je plná kmenových sporů a smrtících konfliktů, a nepřátelství Judy a Efrajima trvá dokonce poté, co král David sjednotil národ pod jedním vládcem s jedním hlavním městem Jeruzalémem.

Maimonides vyděluje zvláštní soudní dvory pro každý kmen. Až do současnosti se dodržuje zvyk, že koheni, potomci Aronovi z kmene Levi, žehnají shromáždění věřících (v Izraeli denně, v diaspoře o svátcích), a všichni potomci kmene Levi jsou voláni k Tóře ihned po prvním vyvolaném kohenovi. Proč se tento kmenový systém udržoval, když se zdá, že jen škodil, že pouze přispěl k bratrovražedným bojům, které zabránily tomu, aby se období sjednocení pod vládou králů Davida a Šalomouna stalo normou izraelské vlády?

Všimněme si teď pozorně dvou různých hebrejských výrazů pro slovo, které překládáme jako kmen. Obvykle pro kmen užíváme slovo *ševet*; když praotec Jákob končí požehnání a popisuje svých dvanáct synů, biblický text říká: „Všichni tito jsou kmenové (*šivtej*) Izraele...“ (1M 49,28). I v naší sidře se mluví o „polovici kmene (*ševet*) Menaše“ (4M, 32,33).

Pro kmen však používáme i výraz *mate*, a to je slovo, které zaznívá na počátku naší sidry: „A mluvil Mojžíš k náčelníkům kmenů (*matot*)“ (4M, 30,2). Vůbec lze říci, že Čtvrtá kniha si přímo libuje ve výrazu *mate*: je v ní použit 91krát! Jaký je tedy rozdíl mezi smyslem hebrejských slov *ševet* a *mate*?

Podle většiny našich klasických komentářů *ševet* se používá pro určení vlády, zatímco *mate* značí lidi, tým. Když Jákob žehná Judovi, prohlašuje: „Nevzdálí se žezlo (*ševet*) od Judy...“ Talmudští učenci komentují: „Železo znamená babylonští vládci, kteří tyransky ovládají národy žezlem; moc čerpají z pohanských vlád.“ Slovo *mate* naproti tomu znamená podpůrný tým, skupinu ochotných jedinců. Nejlepší novohebrejský překlad pro *mate* je slovo *mišenet*, což znamená skupinu lidí, kteří pomáhají staršímu člověku při chůzi.

Tóra nás učí, že národ, který se skládá z různých a odlišných kmenů, má dobré i špatné možnosti. Tou špatnou je případ, že jeden kmen zatouží po nekontrolované vládě (*ševet*), z níž se může vyvinout tyranie a totalita. Různé kmeny – z nichž každý má své specifické názory, kulturu, povahu – mohou vytvořit jednotu v různosti, pokud jsou ovšem řízeny „dirigentem“, který všechny respektuje a ví, jak takový „orchestr“ sladit. Je zřejmé, že kmeny se musejí podřídit společnému cíli a shodnout se na základních hodnotách, které vyznávají. A rozdíly mezi nimi dodávají celku hloubku i šíři a jsou tou nejlepší zbraní proti stagnaci a tyranii.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila am.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – červenec 2008

Staronová synagoga

3. 7.	čtvrtek	1. den Roš chodeš tamuz	
4. 7.	pátek	2. den Roš chodeš tamuz začátek šabatu	20.56 hodin
5. 7.	sobota	CHUKAT 4M 19,1–22,1 hf: Sd 11,1–33 perek 4 mincha konec šabatu	20.50 hodin 22.21 hodin
11. 7.	pátek	začátek šabatu	20.52 hodin
12. 7.	sobota	BALAK 4M 22,2–25,9 hf: Mi 5,6–6,8 perek 5 mincha konec šabatu	20.45 hodin 22.15 hodin
18. 7.	pátek	začátek šabatu	20.45 hodin
19. 7.	sobota	PINCHAS 4M 25,10–30,1 hf: 1Kr 18,46–19,21 perek 6 mincha konec šabatu	20.35 hodin 22.05 hodin
20. 7.	neděle	půst 17. tamuz	2.46–21.42 hodin
25. 7.	pátek	začátek šabatu	20.37 hodin
26. 7.	sobota	MATOT 4M 30,2–32,42 hf: Jr 1,1–2,3 perek 1 mincha konec šabatu	20.35 hodin 21.54 hodin
1. 8.	pátek	začátek šabatu	20.27 hodin
2. 8.	sobota	ŠABAT ROŠ CHODEŠ AV MASEJ 4M 33,1–36,13 hf: Jr 2,4–28; 3,4 perek 2 mincha konec šabatu	20.10 hodin 21.42 hodin

V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Každou sobotu ranní modlitba od 9 hodin,
páteční večerní bohoslužby se nekonají.

Španělská synagoga (Bejt Praha)

Každý pátek v 19 hodin kabalat šabat.

Bejt Simcha

Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.
V pátek 18. července se bohoslužba nekoná,
místo toho zveme všechny na víkendový reformní šabaton do Liberce.
(Více informací na straně 22.)

BÝT ŽIDEM V MEXIKU

Rozhovor s *Bedřichem Steinerem*

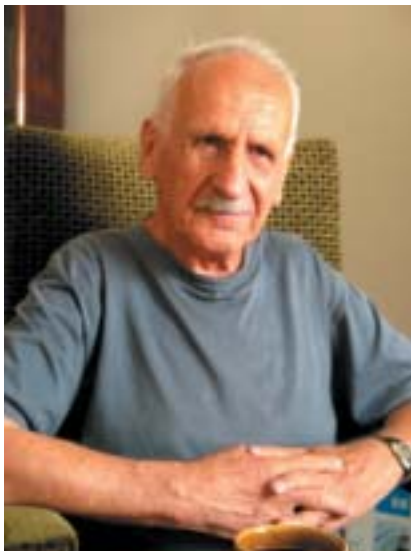

Foto: Anna Tomášková.

Bedřich Steiner se narodil v Praze roku 1931, na jaře roku 1943 byl poslán s rodiči do Terezína, poté do Osvětimi. Pochoodem smrti se spolu s dalšími chlapci (později si začali říkat Birkenau Boys) dostal do Mauthausenu a dalších táborů v Rakousku, kde se dočkal osvobození americkou armádou. Po skončení války se vrátil do Prahy. Vyučil se, po vojně působil ve vojenském zájezdním divadle a v Československé televizi; dálkově vystudoval FAMU (obor kamera), po sovětské okupaci emigroval do Mexika, kde dodnes žije v Mexico City a je činný ve zdejší židovské obci.

Pane Steinere, jaké byly vaše osudy po návratu z koncentračních táborů?

Ani nevím, jak se to stalo, ale dostal jsem se do dětského domova ve Štíříně a potom někde v Kamenici.

Ve Štíříně to byl domov, který pro židovské a německé sirotky organizoval Přemysl Pitter?

Ano, ale já se na to už nevzpomínám. Víím, že jsem pak z Kamenice chodil pěšky do školy do Velkých Popovic do jednoročního učebního kurzu. To byla zřejmě výuka zřízená speciálně pro děti, které zameškaly. Já se učil i v Terezíně, ale přesto jsem určité mezery měl. Do Popovic jsme chodili pěšky, v poledne jsme se vraceli na oběd, pak zas zpátky. Občas nás někdo svezl, na voze s koňmi nebo na traktoru. V Kamenici jsem si vzpomněl, že maminka měla vzdáleného bratrance, moc váže-

ného a hodného člověka, Ervína Münzera, z''l. Měl za ženu Nežidovku, vídeňskou Češku. Do Terezína se dostal až koncem války a přežil. V domově zjistili, kde žije, a kontaktovali ho a on si mě nakonec vzal k sobě. Uchovávám si na něj krásné vzpomínky, byl to dobrý člověk. V Praze jsem chodil do školy a pak jsem šel do učení.

Čím jste se vyučil?

Tehdy se tomu říkalo ozdobník, dnes už tohle řemeslo neexistuje. V němčině se tomu říkalo feine lederware, jemné kožené zboží. To byly dámské kabelky, peněženky, náprsní tašky, pásky z krokodýlí kůže, kožené vazby na knihy. Vyučil jsem se a pracoval pak u vídeňsko-české firmy, která se jmenovala Rábl a Grün, sídlila v Opletalově ulici, dva bloky od Václaváku.

Vzpomínám si, že když se roku 1947 vdávala anglická královna Alžběta, náš nejlepší pracovník pro ni zhotovil kabelku. Firma jí ji poslala jako dárek – a pak jsme dostali z Anglie děkovný list, byla to pro nás čest. Pak přišli komunisti a dílnu zavřeli. Malé podniky tohoto typu se soustředily do kožedělných závodů v Klatovech, ale tam už se dělalo ve velkém na pásu, to mě nebavilo.

Přesunuli nás do těžkého průmyslu, mě poslali do firmy Auto Praga, kde se vyráběla nákladní auta, dělal jsem tam u soustruhu. Pak jsem šel na vojnu na dva roky, v letech 1952–53 to byla nejhorší staliniistická vojenská služba. Ale vojna mi přesto něčím prospěla: jednou k nám přijelo zájezdní vojenské divadlo, zájezdní vojenská opera, a já jim pomáhal. Po vojně jsem k nim šel pracovat jako technik – kulisář, osvětlovač a tak. Měli dobrý repertoár, Rossiniho, Verdiho... V tu dobu začínala televize a já se tam dostal jako jevištní technik a asistent kamery. Později jsem kvůli práci vystudoval dálkově filmovou akademii – kameru a televizní novinářství.

Spolupracoval jste s někým, kdo se později proslavil?

Třeba s paní Štinglovou, panem Landyšem, to byl šéfkameraman, působil tam pan režisér Alfréd Radok, který první pochopil, jak se liší televizní režie od té divadelní. Jakým způsobem se mají pohybovat herci na scéně, aby se dali snímat dvěma nebo třemi kamerami, aby to nebylo divadlo na televizi, ale televizní inscenace. Nenatáčelo se na záznam, všechno

se odehrávalo přímo na kameru, v reálném čase.

Jaké máte na režiséra Radoka vzpomínky?

Byl to jemný člověk. Když chtěl něco říct herci, vzal si ho stranou a tam mu vysvětlil své připomínky. Velmi taktní, noblesní pán.

Točil jste také sám?

Měl jsem na to chuť, ale dostal jsem se jen k malým, pěti až sedmiminutovým reportážím. A pak přišli Rusové a se vším byl konec.

Proč jste s rodinou emigroval právě do Mexika?

Měl jsem tam vzdálené příbuzné a poslali nám peníze na letenku. Začínali jsme tedy znovu. Já pracoval v továrně, která vyráběla součástky na bižuterii, kalíšky, sponky, fazonky. Ve své profesi jsem neměl nádeji na práci. Ale chovali se k nám moc pěkně, okupace Československa vzbudila zájem i v Mexiku, kde se tehdy konala olympiáda, na které vyhrála v gymnastice Věra Čáslavská. Pak tam měla svatbu v katedrále, Mexičané ji milovali.

Mohl byste říci pár slov o tamní židovské obci?

Je relativně mladá, tvoří ji potomci lidí, kteří přišli do země tak před sto lety a potom většinou ve třicátých letech, když utíkali před Hitlerem. Celkem žije v Mexiku asi 50 000 Židů, většina v hlavním městě. Jsou tam Aškenázové i Sefardé, lidé z Polska, z Rakouska, z Německa, z Francie i ze Sýrie a Libanonu, ve městě je přes dvacet synagog. Takže nejvíc mě zpočátku udivovala nesmírná různorodost komunit, i vnitřní rozdíly, dokonce spory mezi jednotlivými obcemi. Teprve teď se sefardské a aškenázské kehily trochu sblížují, není třeba už nezvyklé, že děvče ze sefardské komunity si vezme kluka, jehož prarodiče pocházeli z Polska, ale dřív to bylo neuvěřitelně oddělené.

Jsou obce ortodoxní, nebo spíš reformované?

Ani jedno, ani druhé. Říkájí si ortodoxní, ale s ortodoxií to nemá moc společného. Řekl bych, že jen tak pětina těch, kdo chodí do synagogy, si umí uvázat tfilin. Do synagogy chodí Židé většinou jen na Vysoké svátky, možná s dětmi na Purim.

Hlavní chloubou mexických Židů je krásný moderní sportovní a společenský areál: jsou tam tenisové kurty, fotbalové hřiště, krytý bazén, tělocvična, knihovna, restaurace, přednáškový sál, zvou tam zajímavé lidi, promítají filmy. Pořádají festi-

val židovského tance, na kterém vystupují děti z židovských škol, ale taky filmový festival. Promítají se na něm filmy s židovskou tematikou většinou z Argentiny, z Chile nebo z Izraele. Mrzí mě, že tam ještě nikdy nebyly české filmy, přitom máme tak krásné věci.

Ve městě je také dvanáct židovských škol, ale pozor, jsou poměrně drahé – ono vůbec být v Mexiku Židem dost stojí, protože členové obce musejí přispívat poměrně vysoké částky. A kdo je nezaplatí, nesmí na Vysoké svátky do synagogy.

Jsou židovské školy kvalitní?

Mají určitě vyšší úroveň než školy státní a chodí do nich většina židovských dětí.

Zapojil jste se nějak do činnosti obce?

Já jsem tam z Prahy sám, kamarádím se s jedním vídeňským Židem. Občas zabrousím v pátek večer do synagogy, která se jmenuje Bet El a mají v ní výborného kantora, který krásně zpívá. K tomu hrají na elektronické varhany. Vám to asi připadá divné, ale je to opravdu *gemütlich*, příjemné. Vede to argentinský rabín. V jiných synagogách elektronické varhany nepovolují, nepoužívají ani mikrofony. Jinak se snažím pomáhat právě s organizací toho filmového festivalu.

Existuje v hlavním městě něco jako židovská čtvrť?

Židé se snaží žít pohromadě, to ano. A ty čtvrti se stěhují podle toho, jak se město mění. Nejprve žili většinou ve čtvrti Condessa, pak Polanco, kde se nachází nejluxusnější třída ve městě, která se jmenuje Avenida de Masaryk a stojí na ní kopie Masarykova pražského pomníku. Polanco se hodně modernizovala, stala se z ní obchodní čtvrť a Židé se přesunuli do rezidenčních čtvrtí Interlomas a Bosques de las Lomas. Většina patří k vyšší střední třídě, jsou mezi nimi i chudší, ale nevyskytuje se tolik případů extrémní chudoby jako mezi Mexičany.

Setkal jste se tam s antisemitismem?

Spíš s protizraelským smýšlením. Ale vlastně i s antisemitismem, i když osobně ne. Byl tam nějaký pan Levy, šéf sociálního zabezpečení, výborný ekonom, který prosadil reformu sociální správy, která byla opravdu zastaralá. Odbory se proti tomu bouřily, dělníci demonstrovali před Levyho úřadem, mávali židovskými hvězdami a volali: „Židák Levy ven!“ Židovská obec pak protestovala, odbory se omluvaly. Na univerzitě se objevují protizraelské nápisy, jeden televizní komentátor je vyloženě protizraelský. Ale tyhle projevy ne-

jsou nijak markantní. Celkově má Mexiko s Izraelem dobré vztahy a proti antisemitismu se úřady snaží vystupovat; před pěti lety byl dokonce zaveden zákon, podle kterého jsou všechny diskriminační, tedy i antisemitské projevy trestné. Velmi aktivní byla komise pro lidská práva.

Dřív to tak nebylo, hlavně v 70. letech za vlády prezidenta, který se jmenoval Luis Echeverría a byl to velký populista. Dovolil, aby si Organizace pro osvobození Palestiny otevřela ve městě kancelář. Za jeho vlády se v Mexiku roku 1975 konala Světová konference žen, na které ty ženské vydaly prohlášení, že se musí nastolit mezinárodní mír a spolupráce a zavrhnout všechny formy útisku. Mezi útlakem jmenovaly i sionismus. Na tuhle deklaraci se pak mimo jiné odvolávalo OSN, když vydalo deklaraci, ve které ztotožnilo sionismus a rasismus.

Funguje v Mexiku pomoc přeživším holocaustu?

U nás to bylo tak: asi před patnácti lety jely dvě dámy, paní Šaron a Mily, na Pochod živých do Osvětími. Tak je to zasáhlo, že když se vrátily, založily společnost, kterou pojmenovaly *Memoria y Tolerancia*. Tahle společnost pomáhá přeživším, asi čtyřiceti lidem, získaly na to i granty od soukromníků a od Claims Conference. Teď se rozhodly – jsou tam opravdu samé ženy, žádného chlapa mezi sebe nepustí – vytvořit stejnojmenné muzeum věnované menšinám. Sehnaly donátory a od vlády dostaly pozemek na úžasném místě na náměstí, v sousedství ministerstva zahraničí. Zatím stojí hrubá stavba, bude v ní přes 3000 metrů výstavní plochy, která bude věnována pronásledování Židů a dalších menšin: indiánů, Romů, Arménů.

Letos jste se zúčastnil Pochodu živých. Jaký ve vás vyvolal pocit?

Víte, že největší delegace tam letos přijela z Mexika, asi 200 lidí? To mě překvapilo. Já byl v Osvětími už v roce 1961, to v lágru ještě všechno stálo přibližně tak, jak to bývalo za války, dnes už je to spíš „poutní místo“. Je jisté, že jinak člověk návštěvu prožívá, když je sám, když se může zastavit, zamyslet, vzpomínat, a jinak, když prochází tu cestu z kmenového tábora do Březinky do prostoru, kde stály plynové komory, s davem. Ale i to má svou sílu, hlavně pro mladé lidi. Pak se nastoupí do letadel a letí do Izraele; letos se samozřejmě hodně připomínalo šedesáté výročí státu. A musím říct, když tam člověk dorazí právě po návštěvě Osvětími, je opravdu rád, že tenhle stát existuje.

ALICE MARXOVÁ

Z NOVÝCH KNIH

Peter Ambros:

ŽIVOT HRANÝ Z LISTU

Knihy o životě Elišky Kleinové, klavíristky, učitelky hudby a neúnavné propagátorky díla bratra Gideona Kleina. Vyprávění se opírá o přepis autentických vzpomínek této nevědní ženy, rodačky z Přerova, která už v patnácti letech přišla do Prahy na konzervatoř a městu i hudbě zůstala věrná po celý svůj život. Spolu se svým mladším bratrem Gideonem se zapojili do kulturního dění druhé poloviny 30. let. Válka oba sourozence rozdělila a pro Elišku znamenala i ztrátu všech nejbližších.

Vydalo nakladatelství G plus G v Praze roku 2008. Z němčiny přeložila Marta Holmanová. 144 stran, doporučená cena 189 Kč.

Jiřina Chrastilová, Ivan Prokop:

DEVĚT ŽIDOVSKÝCH CEST.

(Procházký po památkách Čech, Moravy a Slezska.)

Knihy navazují na brožuru Židovské cesty v Čechách a na Moravě. Obsahuje návrhy devíti turistických tras z významných center ČR. Neaspíruje na vyčerpávající soupis židovských památek. Jedná se o výběr zajímavých míst s ohledem na ostatní památkové bohatství dané lokality. Jsou v ní připomenuty i některé historické osobnosti a zajímavé události. Text doprovázejí fotografie výtvarníka Ivana Prokopa.

Vydalo nakl. Paseka, Praha-Litomyšl roku 2008. 400 stran, dop. cena 569 Kč.

John Boyne:

CHLAPEČEK V PRUHOVANÉM PYŽAMU

Devítiletý německý chlapec Bruno neví nic o konečném řešení židovské otázky, ani o koncentracích. Musí se však kvůli otcově práci přestěhovat z Berlína do domu uprostřed oplocené pustiny, kde se nemůže ani zabavit, ani si najít přátele. Až se jednoho dne setká se stejně starým chlapcem Šmuelem, který žije podobně vykořeněný život, jenže na druhé straně vysokého plotu. I on, jako ostatní, tam nosí pruhované pyžamo. Bruno je zvědavý a přátelství se Šmuelem mu dá příležitost zjistit, co se to za tím plotem vlastně děje. Proto si i on oblékne pruhované pyžamo a protáhne se dovnitř... Kniha je zajímavým pokusem, jak přiblížit hrůzy holocaustu mladistvým čtenářům.

Vydalo nakl. BB/art v Praze roku 2008. Z angličtiny přeložila Jarka Stuchlíková. 176 stran, dop. cena 199 Kč.

IMIGRANTI A AMERIKA

The Vilcek Foundation udělila své ceny za umění a vědu

Přistěhovalcům do USA, kteří se prosadili v uměleckých oborech nebo v biomedicínských vědách, udělila již potřetí ceny ve výši padesáti tisíc dolarů newyorská nadace manželů Maricy a Jana Vilčekových (The Vilcek Foundation). Toto prestižní ocenění má připomínat, nakolik přistěhovalci přispívají k rozvoji americké společnosti, a zároveň vyjádřit podporu principu otevřenosti USA vůči talentovaným cizincům, což je v dnešní předvolební Americe živě diskutované a kontroverzní téma.

Z ÚKRYTU DO NEW YORKU

Dr. Jan T. Vilček se narodil v Bratislavě (1934). Válku přežil díky nezištné pomoci jedné venkovské rodiny. „S maminkou jsme se skrývali ve dvou středoslovenských vesnicích od září 1944 do dubna 1945. Bylo mi tehdy 11 let, tak si vše velmi dobře pamatuji,“ vzpomíná. „Naštěstí jsem byl příliš mlád, abych si dovedl plně uvědomit vážnost situace. Věděl jsem, že když nás chytanou, s největší pravděpodobností nepřežijeme, ale současně jsem na celou věc nahlížel jako na jakousi hru na policisty a zloděje (zloději jsme tehdy měli být my). V první vlně jsme strávili měsíc, ale začalo to tam být příliš nebezpečné, tak jsme se stěhovali do druhé.“

Manželé, kteří nám poskytli úkryt v nekritičtějších obdobích, byli prostí pracující lidé. Strávili léta ve Francii jako námezdní dělníci a ze svých úspor si pak koupili dům, který byl na místní poměry vcelku prostorný, i když v něm chyběl vodovod. Ze začátku jsme platili za byt a stravu, a později, když nám došly peníze, sami trvali na tom, at s nimi zůstaneme i nadále. Doslova riskovali své životy.

Moji rodiče si pak dali velmi záležet na tom, aby se jim odvděčili. Otcí se podařilo opatřit onomu muži stálou práci na poště, jež mu vydržela až do důchodu. Oba manželé nás v Bratislavě často navštěvovali. Je samozřejmé, že to, co pro nás udělali, nebylo možno nikdy a nijak splatit. Moji rodiče i ti manželé již dávno zesnuli.“

Po válce Jan T. Vilček absolvoval studium medicíny na Univerzitě Komenského a doktorské studium na ČSAV. V polovině 60. let emigroval se svou ženou do Vídně a vzápětí do USA. Zde dosáhl jako profesor mikrobiologie na lékařské fakultě New York University jedinečného vědeckého úspěchu jako spoluobjevitel dnes široce používaného protizánětlivého léku Remicade. Podíl z prodeje účinného preparátu

umožnil prof. Vilčekovi v r. 2005 vyjádřit svůj vděk za příležitost, které se mu na NYU dostalo: věnoval jí bezprecedentní finanční dar 105 milionů dolarů.

OSVALDO GOLIJOV A INDER VERMA

Cenu Vilčekových za umění obdržel letos hudební skladatel Osvaldo Golijov, původem z východoevropské židovské rodiny usazené v Argentině. Golijov se přistěhoval do Spojených států v r. 1986, po studiích v Argentině a v Izraeli. Zde se vypracoval v uznávaného představitele experimentální kompozice (viz podrobný článek v *Rech* 6/2006). Porotu, která zvolila Golijova za

Marica Vilčeková, Osvaldo Golijov, Inder Verma a Jan Vilček.
Foto: © Patrick McMullan Photography.

vítěze, tvořili významní představitelé newyorské hudební scény, např. Leon Botstein, proslulý šéfdirigent Amerického symfonického orchestru, Jeruzalémského symfonického orchestru a prezident Bard College, dále Keith Fitch, skladatel a profesor skladby na konzervatoři Mannes College při New School for Music, Alex Ross, hudební kritik časopisu *New Yorker* a autor bestselleru o dějinách vážné hudby 20. století *The Rest Is Noise*, či Robert Sirota, prezident konzervatoře Manhattan School of Music. V předchozích letech dostala cenu za umění Denise Scott Brownová, rozená Lakofská, jedna z nevlivnějších architektek a urbanistek 20. století, o rok později pak manželé Christo a Jeanne-Claude, kteří se proslavili velkorozsáhlými instalacemi v otevřených prostorech a zahalováním přírodních objektů či známých památek (berlínský Říšský sněm, pařížský most Pont Neuf aj.).

Cenu za úspěchy ve vědě udělila Nadace Vilčekových profesorovi Inderu Vermovi,

virologovi indického původu. Verma získal doktorát na Weizmannově institutu v izraelském Rechovotu a od svých 26 let je profesorem genetiky a molekulární biologie v proslulém kalifornském Salk Institute. Verma zahájil úspěšnou vědeckou dráhu v laboratoři laureáta Nobelovy ceny D. Baltimora a dnes je světově uznávaným odborníkem na přípravu genetiky manipulovaných virů s využitím v genové terapii. Členové poroty pro biomedicínální vědy byli sám dr. Vilček, jeho dva kolegové z NYU C. Basilico a B. Cronstein a dva laureáti ceny Nadace Vilčekových z předchozích let, Rudolf Jaenisch, přední odborník v oboru biologie kmenových buněk z bostonského Massachusetts Institute of Technology, a Joan Massagué, katalánský expert na příčiny rakoviny a současný vedoucí programu výzkumu rakovinových onemocnění v newyorském Memorial Sloan-Kettering Cancer Center.

VNÍMÁNÍ EXILU

Předávání cen nadace proběhlo letos v březnu v hotelu Mandarin Oriental nedaleko newyorského Central parku. Nosným tématem projevů slavnostního večera bylo přistěhovalectví ve svých mnoha podobách, vliv imigrantů na společenskou změnu v adoptivní vlasti a osobní reflexe neurčitosti

a vícerozměrnosti exilové existence. Marica F. Vilčeková, spoluzakladatelka nadace, vzpomínala na odchod Vilčekových z komunistického Československa a na příjezd do New Yorku v r. 1965, na vyrovnávání se s pocitem dvojakosti nového života, na jedinečné životní zkušenosti spjaté s pobyt v USA a v New Yorku a na nekončící proces asimilace.

Ellis Rubinstein, prezident Newyorské akademie věd, uvedl na pódium oceněného virologa I. Vermu a promluvil o dluhu americké společnosti vůči přistěhovalcům, o protimigrační předvolební rétorice amerických politiků, o naléhavosti komunikace a propojení mezi uměním a vědami, o začlenění vědeckých oborů do širšího kontextu kultury v procesu, v němž právě úspěšní přistěhovalci jako I. Verma hrají v USA zásadní roli.

Ara Guzelimian, děkan newyorské konzervatoře The Juilliard School, uvedl předání ceny nadace O. Golijovovi. Také on komentoval xenofobní rétoriku současné

americké politické scény a citátem palestinského kulturního a literárního kritika E. Saida o „kontrapunktálním“ vnímání skutečnosti exilu ilustroval způsob, jímž ve svém díle Golijov vstřebává a zpracovává rozmanité a odlišné hudební vlivy z mnoha částí a kultur světa.

Zatím bylo hlavní ocenění The Vilcek Prize udělováno etablovaným, celosvětově známým vědeckým a uměleckým osobnostem – tedy za solidně prověřené zásluhy. Nadace Vilčekových však nedávno vytvořila i ceny pro umělce a vědce ze zahraničí, kteří se nacházejí v počátečním stadiu své profesionální dráhy. Tato nová cena The Vilcek Prize for Creative Promise je míněna jako podpora mladým, slibným přistěhovalcům působícím v příslušných oborech a má též za účel zviditelnit zásadní přínos talentovaných přistěhovalců pro americkou společnost. Charitativní aktivity Nadace manželů Vilčekových jsou však též – a možná především – vyjádřením osobního vděku za pomoc jiných a za příležitosti, které jim Amerika poskytl a které dokázali obdivuhodným způsobem využít.

JIRÍ ZAVADIL, NEW YORK

S PROFESOREM VILČEKEM O PŘISTĚHOVALCÍCH, VĚDĚ A UMĚNÍ

Představte si, že jako nový přistěhovalec do USA právě přistáváte v New Yorku. Co slibuje dnešní Amerika ve srovnání s dobou před čtyřiceti lety?

Hlavní rozdíl je v tom, že se věda jako disciplína od 60. let 20. století nesmírně rozrostla. Před čtyřiceti lety se lidé z konkrétního vědeckého oboru navzájem dobře znali a cítili se jako součást jedné rodiny. Neexistovaly e-maily či faxy, ale když jste napsali kolegovi dopis se žádostí o radu, mohli jste se spolehnout na okamžitou odpověď. Lidé byli též méně stresovaní, tak si mnozí dokázali najít čas pomáhat čerstvým přistěhovalcům. Řečeno obecněji, myslím, že před čtyřiceti lety bylo více laskavosti. Ale i tak jsem přesvědčen, že Amerika je nadále zemí příležitostí pro lidi ze všech částí světa. V akademických a technických oborech diskriminace vůči cizincům neexistuje. Jste-li dovední, nadaní a nebojíte se práce, dostane se vám stejných příležitostí jako rodilým Američanům.

Po studené válce a po 11. září 2001 došlo k radikálním změnám v rozložení politických sil a oblastí stability. Ameri-

ka přivírá dveře přistěhovalcům a celkově klesá motivace hledat štěstí či začít nový život v USA. Jaký mají podle vás tyto změny dlouhodobý dopad na americkou společnost?

Je politováníhodné, že diskuse o tom, co si počít s miliony nelegálních přistěhovalců v USA, vyvolala v jistých částech společnosti nepěkné xenofobní emoce. To je zvlášť absurdní, jde-li o zemi, kde jsou všichni – s výjimkou amerických indiánů – potomci přistěhovalců nebo přistěhovalci sami. Pravicoví politici se snaží vyzískat kapitál na strachu části populace ze ztráty živobytí kvůli přílivu imigrantů, ochotných pracovat za nižší mzdu. Tato neadekvátní debata o ilegálních přistěhovalcích a legálních dočasných pracovních silách však nemá výrazný vliv na jejich počet. Dočasně poklesly kvóty studentských a pracovních víz po 11. září 2001, zejména díky zavedení přísnějších bezpečnostních prověrek. Ale pokud vím, počet zahraničních studentů opět stoupá. Amerika vděčí za své vedoucí postavení ve vědě a v umění skutečnosti, že sem tolik nadaných lidí z celého světa přicházelo využít nabízených možností. Podle údajů nadace National Science Foundation 35 % lidí s doktorátem ve vědách a technických oborech se narodilo mimo USA. Aby si Amerika udržela světový primát, musí nadále nechat otevřené dveře novým, zejména ne kvalifikovaným přistěhovalcům.

Čím může Amerika přivábit nejtalentovanější lidi? Lze přijímat přistěhovalce bez omezení?

To jsou důležité otázky, o kterých se zapáleně diskutuje na mnoha úrovních. Spousta lidí, mne nevyjímaje, si myslí, že by se Amerika měla více snažit přilákat lidi s největším nadáním. Imigrace má i svá negativa: nárůst populace, přelidněnost, znečišťování životního prostředí, dopravní

zácpy. Ale existuje nějaká reálná alternativa? Amerika je dosud mnohem řídkěji obydlena než většina evropských a asijských zemí. Proto si myslím, že má-li si udržet dynamické vedoucí postavení ve světě, jako tomu bylo v posledních sto letech, musí i nadále přijímat imigranty. Mnohé jiné oblasti světa ztratí prostor k dalšímu nárůstu počtu obyvatel dříve než USA.

Umění se od vědy úměrně s její rostoucí specializací vzdaluje. E. Rubenstein ve svém projevu řekl, že vaše cena pro nadané imigranty napomáhá vrátit vědu do náruče širší kultury. Existuje však vůbec snadná cesta, jak vzdálenost mezi oběma disciplínami překlenout?

Věda a umění sdílejí určité rysy, ale jsou mezi nimi i důležité rozdíly. Nejzřetelnějším společným rysem je to, že obě disciplíny vyžadují tvůrčí intelektuální proces. Čím se liší? Umělci většinou usilují o vytvoření děl, která dokáže ocenit široké publikum, zatímco výsledkům vědecké práce rozumí beze zbytku a prověřuje je jen málo lidí.

Dalším rozdílem je fakt, že zatímco krása vědy zůstane umělci často nepoznána, řada vědců vášnivě obdivuje umění a mnozí jsou jeho velkými znalci. V dnešním soutěživém světě vědci nemají dost času na pořádné studium uměleckých oborů, ale nechce se mi věřit, že by zvidavý vědec necítil potřebu se o umění zajímat, těšit se z něj. Většina z nás by si připadala opravdu ošizená, kdybychom se měli vzdát potěšení a inspirace, vycházejících z hudby, literatury či výtvarných děl.

Nevím, zda naše ceny zvýší prestiž vědy v očích široké veřejnosti, nicméně v to upřímně doufám. Tím, že je udělujeme vědcům a umělcům, chceme zdůraznit fakt, že velký národ potřebuje obě disciplíny.

JZ

Battery – New York 1893, místo kam přijížděli imigranti před zřízením vstupu na Ellis Islandu. Foto archiv.

JIČÍNSKÝ TEMPL V PLNÉ KRÁSE

V červnu skončila oprava vzácné synagogy

V roce 1773 získali jičínská Židé, kteří žili ve městě od poloviny 14. století, povolení vystavět si v Židovské ulici novou školu (synagogu). Stála asi 4000 zlatých a Židé na ni byli právem pyšní: na střešinu umístili Davidovu hvězdu, údajně „nebyvalé velikosti“, což vyvolalo konflikt s městskou radou. Hvězda musela pryč. Exteriér i interiér budovy prošel v průběhu desetiletí několika významnými proměnami. Bohoslužebnému účelu sloužila až do září 1941; pak byla proměněna na skladiště. O rok a půl později, 13. ledna

Výmalba stropu v synagoze. Foto J. Daniček.

1943, bylo z Jičína a nejbližšího okolí deportováno více než 100 židovských obyvatel do terezínského ghetta; většina z nich zahynula. Během války a po ní bylo vnitřní vybavení synagogy devastováno, opuštěná budova přešla v 60. letech do majetku města Jičína a byl v ní zřízen sklad a sušárna léčivých bylin. Díky tomu využití zůstala uchráněna další devastace nebo zboření.

MIMOŘÁDNÁ STAVBA

Je dobře, že zůstala uchráněna. Představuje totiž mimořádně čistý příklad drobné pozdně barokní synagogy. Obdélná stavba s vysokou sedlovou střechou je sklenuta třemi poli valené klenby, protkнутé třemi páry lunet. Těm odpovídají tři vysoká půlkruhově zaklenutá okna v jižní a severní podélné stěně a dvě okna ve východní a západní štítové stěně. Interiér synagogy tvoří poněkud nepravidelný obdélný prostor o délce 10,50/90 a šířce 6,40 m, výška valené klenby dosahuje 7 m. Tři klenební pole, oddělená klenebními pásy, jsou svedena na dvojice pilastrů, zakončených jónskými hlavicemi a zalámanou římsou. Toto trojdílné členění velmi dobře odpovídá tradičnímu liturgickému využití synagogálního prostoru: vstupní západní část byla určena jako předsíň synagogy s ženskou galerií v patře, střední část pro bimu s pultem pro předčítání Tóry uprostřed hlavního sálu a s lavicemi po svém obvodu, zatímco ve východní části se nalézal aron ha-kodeš a pult pro kantora, který odtud vedl bohoslužbu. Podobné třídílné členění bylo obvyklé u většiny známých sy-

nagog podélného typu v Čechách a na Moravě již od poloviny 17. století.

Nejvýraznější součástí vnitřního prostoru jičínské synagogy je unikátní kamenný svatostánek, který se dodnes dochoval téměř bez poškození. Jeho kamenné části nesou zřetelné znaky vrcholného baroka a pocházejí údajně z valtické kartouzy nebo z kostela jičínské jezuitské koleje, která byla zrušena v roce 1773, tedy ve stejném roce, kdy probíhala také stavba synagogy. Architektura aronu ha-kodeš odpovídá ustálenému typu barokních svatostánků

v českých synagogách, jejichž charakteristickým znakem bylo zdvojení sloupů (tentoto portálový motiv byl od konce 16. století často užíván při výzdobě titulních listů italských hebrejských tisků, odkud se přenášel do dalších druhů synagogálního umění a byl chápán jako symbol Jeruzalémského chrámu).

Při celkové úpravě interiéru v roce 1840 nebo 1853 bylo rozebráno původní přímé schodiště k aronu ha-kodeš a jeho stupně použity při konstrukci nového dvouramenného schodiště. Přestavba byla spojena s odstraněním centrální bimy, z níž se dochovaly základy a zřetelné stopy ve dlažbě synagogy, které umožnily její přesnou rekonstrukci. Bima stojí téměř přesně ve středu synagogy, aby bylo dobře slyšet předčítaný text v celém prostoru, který má navíc vynikající akustiku.

Ve výmalbě interiéru byly restaurátorským průzkumem zjištěny tři hlavní fáze. V nejstarší vrstvě byly nalezeny světle zelené a červenohnědé barevné plochy se žlutými a okrovými liniemi; tuto rovinu, která měla ještě barokní charakter, se podařilo obnovit pouze na svatostánku. Druhou fází výmalby interiéru

představuje daleko složitější klasicistní dekorativní výzdoba z roku 1840, kterou tvoří růžové rámování iluzivních polí na klenbě a článkovi, doplněné malovanými modrými rostlinnými motivy. Tato vrstva byla jako nejhodnotnější z hlediska stavu dochování, stáří a umělecké kvality také obnovena. Odhalení a restaurování klasicistní výmalby synagogy a původního barevného řešení svatostánku patří k nejcennějším výsledkům celkové obnovy synagogy. Třetí vrstvu výmalby představovala šablonová výzdoba z roku 1875, poslední výmalba stěn se uskutečnila patrně v roce 1905 a dochovala se pouze zčásti v předsíni synagogy.

OBNOVA CHRÁMU

Po listopadu 1989 koupil synagogu od města soukromník a zavázal se k její opravě. Závazky však neplnil a v roce 2001 soud budovu přičkl Židovské obci v Praze, která – díky finanční podpoře z programu Regenerace městských památkových zón – mohla hned v roce 2002 zahájit její obnovu. Na další práce přispěly vedle Židovské obce v Praze také město Jičín, MK ČR a v letech 2003–2007 World Monuments Fund.

V první fázi byl vypracován projekt na statické zabezpečení budovy (ing. Miroslav Fuchs), zdokumentován její stav a objednan stavebně historický průzkum, který provedl ing. arch. Petr Uličný z Jičína. Ten později také vypracoval projekt celkové rekonstrukce synagogy (2003). Bezprostředně byly zajištěny prasklé klenby (ocelová táhla) a stabilizovány obvodové zdi

(stažením ocelovými lankami), byl opraven a chemicky ošetřen krov, zcela vyměněna střešní krytina, instalovány nové okapové svody. Byl také proveden archeologický výzkum uvnitř i vně synagogy (výzkum provedla PhDr. Eva Ulrychová) a nálezy byly uloženy v jičínském muzeu.

V létě 2003 byly odvětrány základy obvodových zdí (drenážní kanál) a pořízena nová elektroinstalace. Současně byl zahájen restaurátorský průzkum omítek a malířské výzdoby interiéru. V roce 2004 byla provedena rekonstrukce bimy, znovu postavena podpůrná příčná stěna, oddělující předsíň synagogy, byla

Ze slavnostního otevření 19. 6. 2008. Foto J. D.

(pokračování na straně 17)

ZLOČIN, NEBO STANDARDNÍ ÚDRŽBA?

Polemika s jedním nesoudným stěžovatelem

Osiřelé hřbitovy v podstatě ve všech zemích Evropy, tam, kde bylo židovské obyvatelstvo za války vyvražďeno, za uplynulých sedm desetiletí velmi utrpěly jednak vlivem času a přírodních faktorů, jednak činností vandalů. Návštěvník se o tom mohl a může přesvědčit v Polsku stejně jako v Řecku, v Rakousku, na Ukrajině či u nás. Plochy hřbitovů postupně zarůstají bujnou vegetací – náletovými stromy, keři a travou. Působením agresivních náletových dřevin a rostlin, jako jsou v našich podmínkách akát, jasan, javor, černý bez, maliní, břechtan, kopřiva, se dokáže během několika let bez údržby hřbitov proměnit v neprostupnou džungli (vzpomeňme, jak vypadaly před 20 lety například hřbitovy v Břeclavi, Znojmě, Přerově). Zdi ohrazení, márnice a obřadních síní se rozpadají, lidé si je rozebírají jako stavební materiál, náhrobky rozkrádají kamenické firmy (přebrousí je a prodají k novému použití), skupiny výrostků náhrobní kameny vyvracejí a rozbíjejí. To vše jsou skutečnosti, s nimiž se museli a dodnes musí potýkat správci židovských hřbitovů v celé Evropě. Rovněž metody nápravy takto vzniklé situace – i s přihlédnutím k místním specifickým a finančním možnostem – jsou obecné, standardní. Musí být ambicí každého správce nemovitosti, i když je to nemovitost tak svébytná, jako je židovský hřbitov, aby nejen udržel, ale i napravil její technický stav.

Předně se vždy musí plocha vyčistit od přebujelé vegetace (nikdy přitom nejde o úplné vyřezání všech náletových stromů, ale o jejich početní eliminaci, a to nejen z důvodu tlaku ekologických organizací), dále se musí znovu postavit vyvrácené novodobé náhrobky, restaurovat náhrobní kameny staršího typu, opravit ohradní zdi a budovy. Ideálně pak následuje dokumentace všech náhrobků a jejich textů, aby při rozpadu starších kamenů z opuky, pískovce a vápence bylo poselství nápisů zachováno alespoň v písemné podobě. Takto k problematice přistupují – s větším či menším úspěchem – židovské obce u nás i v zahraničí.

INVEKTIVY

A teď se najednou objeví stěžovatel, známý svou nutkavou potřebou stále se předvádět v médiích, vybere si jeden ze stovek hřbitovů (v Mikulově) a začne jeho údržbu a opravu nevybíravě napadat v různých médiích, rozesílat na všechny možné instituce u nás a v cizině emotivní výzvy na „záchranu hřbitova“ údajně ohroženého údržbovými zásahy. Používá přitom, např. na svých webo-

vých stránkách, na adresu Židovské obce v Brně a mě osobně coby správce jejich nemovitostí různá nestoudná tvrzení a invektivy („zrupně plive do tváře mrtvým“, „nestydatě lže“, „blbost a surovost“, „chová se svévolně – padlo mu to do klína“, „rozhodnuto o nás bez nás“, „vysmívá se všem kolem nás“, „neomylný mocipán“, „nezodpovědný mocný“, „bude si dělat, co chce“, „blbej z Brna, co má pocit, že sežral Šalomounovo psí h...“). To samo o sobě je nechutné. Důležitější však je, že obsah jeho suplik prozrazuje, že jejich autor je nekom-

Destrukce náhrobků hmotou stromů. Foto autor.

petentní a nevyzná se ani v problematice péče o hřbitovy obecně, ani v konkrétní situaci v Mikulově. Oprava každého židovského hřbitova má stránku ekonomickou, technickou, administrativní, památkovou, náboženskou; on z toho všeho zdůrazňuje v podstatě jen tu náboženskou, a to ještě z přísně ortodoxního pohledu, jako určující.

Stav židovského hřbitova v Mikulově těsně před válkou. Foto z knihy H. Golda.

O CO VLASTNĚ JDE

O co vlastně dnes na židovském hřbitově v Mikulově jde? O areál soustavně podle svých skromných možností pečuje majitel, Židovská obec v Brně. V příštím roce si bude kulturní svět připomínat 400 let od úmrtí učeného rabbiho Löwa, který působil 20 let jako moravský zemský rabín. Abychom jeho odkaz více přiblížili Mikulovu, staletému sídlu zemských rabinů (a přitom získali grant od zahraniční nadace), připravili jsme společně s Nadačním fondem obětí holocaustu dvouletý projekt celkové obnovy areálu, který je hlavně zaměřen na nápravu stavu náhrobních kamenů. Nutným předpokladem pro to se stalo omezení počtu náletových dřevin, které hřbitovu, ohradní zdi a náhrobkům škodí: kořeny stromů narušují stabilitu náhrobků a vyvracejí je, silné větve za větru kameny obušují a kácí, navíc souvislý kryt stromového patra vytváří v území specifické mikroklima plné vlhkosti, která fatálně narušuje strukturu některých druhů kamene. Opakuji, že i zde šlo jen o omezení náletových stromů: z necelého tisíce jich z plochy hřbitova odstranila v únoru 2008 odborná firma pouhých 200.

Není tedy vůbec pravda, že výsledkem má být holá pláň. Není pravda, že půjde následně o stavební práce, půjde hlavně o to znovu postavit novodobé náhrobky, které byly v minulých desetiletích povaleny. Není pravda, že došlo při vyřezávání kmenů k poškození náhrobků, naopak některé pomníky byly a někde ještě jsou doslova zarostlé a obrostlé dřevní hmotou, která způsobuje destrukci kamene (viz fotografie). A vůbec není pravda, že by se měly vyvrácené starší náhrobky osadit do přesných řad na volných plochách.

Taková je skutečnost. O motivech notorického stěžovatele Jaroslava (Achaba) Haidlera mohu jen spekulovat. O jeho soudnosti nechť si čtenář udělá obrázek sám.

JAROSLAV KLENOVSKÝ

LE-DOR VA-DOR

Záchrana synagog v Úsově a Strážnici

Synagogy ve Strážnici a v Úsově mají le-dacos společného. Obě jsou v základech starší, než by se z jejich dnešní klasicistní

Synagoga ve Strážnici, postavená r. 1804.

podoby dalo soudit, stojí uprostřed bývalé, z velké části zachované židovské čtvrti, poblíž židovského hřbitova. Obě byly středisky velkých moravských obcí s dlouhou historií a tradicí. Obě přestaly sloužit jako dům modlitby v neblahých letech holocaustu za druhé světové války.

Pro obě cenné, avšak zchátralé a zanedbané budovy nastaly – platí to pro židovské památky v Čechách a na Moravě obecně – lepší časy po roce 1990. Vrátily se do vlastnictví židovských obcí (Strážnice ŽO Brno, Úsov ŽO Olomouc), které se je postupně sna-

žily zachránit a vrátit jim původní podobu a krásu. Když potom po roce 2000 zahájila Federace ŽO v ČR ve spolupráci s Nadačním fondem obětím holocaustu dlouhodobý projekt systematické záchran a údržby židovských památek, byly budovy předány FŽO a zařazeny do projektu. V jarních měsících letošního roku skončily poslední práce a úpravy a začátkem června – po patnácti letech finančně i odborně náročných stavebních a restaurátorských prací – byly synagogy ve Strážnici a Úsově konečně zpřístupněny veřejnosti.

VYSVĚDČENÍ PRO FEDERACI

Ve druhé polovině devadesátých let minulého století se na půdě federace i v řadě židovských obcí vedly dlouhé diskuse o tom, jak naložit s prostředky, získanými díky částečné restituci bývalého židovského komunálního majetku. Lépe řečeno, jak nastavit poměr jejich použití mezi třemi základními okruhy potřeb židovského společenství. Na prvním místě byla a pocho-pitelně stále je sociální pomoc se zvláštním důrazem na péči o přeživší. Druhým okruhem je výchova a vzdělávání, tedy především péče o děti a mládež. Památky byly pak třetí v řadě.

Považuji za dobré vysvědčení pro všechny, kdo se na rozhodování ve FŽO po pádu totality podíleli, že péče o památky nebyla odsunuta na okraj činnosti této instituce. Federace už několik let koordinuje v rámci projektu, zahrnujícího všechny židovské obce, sociální práce v obcích. Podobně funguje při FŽO už bezmála de-

Úsovský židovský hřbitov, založený roku 1645.

set let i projekt záchran židovských památek.

Jeho smysl je dvojitý. Podporuje snahu federace získat či zakoupit významné ohrožené židovské památky, které patří mě-
stům, obcím nebo soukromníkům. V první

Synagoga v Úsově, pohled od zámku.

řadě však umožňuje židovským obcím převést na FŽO památky, jejichž záchrana a provoz pro ně představují neúměrnou finanční i organizační zátěž. Tím si uvolní ruce i prostředky pro náboženský, společenský a sociální život obce. FŽO synagogy a hřbitovy po jejich historickém i stavebním posouzení zařadí do projektu a z různých zdrojů (základní a stálý je především Nadační fond obětím holocaustu) financuje jejich rekonstrukci a údržbu.

V současné době se federace stará o 90 židovských hřbitovů, 10 synagog a 3 obecní domy, převod dalších objektů se projednává. V loňském roce se významnější práce uskutečnily na 73 hřbitovech, 5 synagogách a 3 obecních domech. K těm nejpodstatnějším patřila záchrana synagogy v Krnově, Úsově a Strážnici, obecního domu v Úštěku a rabínského domu v Polné, dále hřbitovních areálů v Uherském Brodě, Šumperku, Úštěku a Roudnici nad Labem. Mezi dalšími lze

uvést např. židovské hřbitovy v Kojetíně, Prostějově a Strážově na Šumavě (oprava hřbitovních zdí), v Blovicích, Budyni nad Ohří, Dambořicích, Dolních Kounicích, Jablunkově, Moravském Krumlově, Pňovanech a Strážově na Šumavě

Strop strážnické synagogy.

(oprava a restaurování náhrobků), v Prostějově a Puclicí (oprava hřbitovních budov) a v Bzenci, Jihlavě, Moravském Krumlově, Pohořelicích, Slavkově, Strážově na Šumavě a Ústěku (ošetřování nebo kácení stromů). Na většině hřbitovů samozřejmě probíhala zároveň základní celoroční údržba spočívající v ostraze, drobných opravách hřbitovních objektů, ošetřování stromů a průběžném odstraňování nevhodné vegetace a odpadů.

Synagoga v Úsově, bejt ha-kneset vyvrácené obce, má opět původní tvář.

LIDÉ SPOLU ROZMLOUVALI

Nejnověji se každý může o výsledcích činnosti projektu na záchranu židovských památek v ČR při FŽO přesvědčit ve dvou historických moravských městech, Strážnici a Úsově.

(O technických okolnostech renovace a vlastní historii synagog i zdejších židovských obcí jsme již psali v minulém čísle Rch.) Už sama návštěva těchto míst je zajímavá. Obě obce mají velké a veřejnosti přístupné zámky, obě leží v hezké krajině, neponičené průmyslovou civilizací. Od minulého měsíce jsou synagogy opět součástí a ozdobou těchto

míst a židovské hřbitovy se z houštín a zapomnění znovu staly důstojnými místy odpočinku lidí, kteří zde po staletí žili. A co je ještě důležité: otevření obnovených židovských památek pro veřejnost (Strážnice 5. 6., Úsov 8. 6.) se na obou místech stalo skutečnou *res publica*, věcí veřejnou v nejlepší slova smyslu. Byli zde starostové, představitelé státní správy, zastupitelé, sponzoři, představitelé židovských obcí i federace. Pořadatelé také pozvali potomky těch místních židovských rodin, z nichž někdo zázrakem přežil holocaust. Přijeli Židé z Austrálie, Izraele, USA i z evropských zemí. Ale přišli také ve velkém počtu místní,

Toto je brána Hospodínova, ta, již spravedliví přicházejí. Úsov 2008.

spontánně a dobrovolně. Staří, kteří se ještě pamatovali na své židovské sousedy, jejich děti i vnukové. Lidé spolu rozmlouvali, ptali se, vyprávěli, vzpomínali...

To je ta povzbuzující strana skutečnosti, kterou by lidsky i politicky zatím marginální neonacisté rádi zapřeli a zatřeli černou barvou.

Budoucí návštěvníci tu také mohou nahlédnout, že péče o památky není „investování do kamene“, jak to někdy slycháme. Péči o památky investujeme do procesu, který není ohraničen principem krátkodobé spotřeby. Účastníme se něčeho, co zde bylo dříve, než jsme začali žít, a co tu – také díky naší péči – bude, až my tady nebudeme.

Právě v této souvislosti a na takových místech si můžeme uvědomit, že jsme, vedle své individuální krátkodobé existence, součástí procesu, který naše životy přesahuje a trvá – slovy modlitby řečeno – „le-dor va-dor“ (po všechna pokolení).

Text a foto JIRÍ DANÍČEK

JE NAČASE OŽIVIT TRADICI

O nových synagogálních oponách

V hlavním sále Vysoké synagogy, v němž se konají bohoslužby pražské obce ve všední den, visí na aron ha-kodeš již několik měsíců nová opona. Výrazně se liší od ostatního vybavení sálu: zdálky připomíná kubistický obraz, jenž jako by ke svému červenohnědému mramorovému „rámu“ ani k ostatnímu interiéru renesanční modlitebny nepatřil. Ostré bílo-černé linky narážejí na zlatavé a tvarově rozmanité ladění místnosti, jako by strohou oponou zavládl do světlého jižního prostoru studený vzduch. A svým způsobem to tak je.

Při bližším pohledu totiž rozeznáme strukturu tkaniny, uvědomíme si, že má určitý smysl. Osud materiálu, z něhož byla opona vytvořena, dává pak modernímu „obrazu“ význam a jedinečnost.

PROČ NOVÁ OPONA

Opona je ušita ze zbytků poškozených modlitebních šálů, talitů, které se vyrazovaly ze sbírek pražského Židovského muzea. Měly být pohřbeny. Evu Kosákovou, odbornici na synagogální textil, která v ŽM pracuje, však napadlo, že tality se neponičily dlouhodobým používáním. Že byly odebrané věřícím, kteří je oblékali při modlitbě. Lidé pak zmizeli v koncentračních táborech, tality zůstaly a jejich látka při dlouhodobém uložení zteřela. Jsou však památkou na tyto lidi, možná patřily k tomu nejsvátečnějšímu, co měli.

„Rozhodla jsem se z nich, tedy z jejich použitelných částí, ušít oponu,“ říká Eva Kosáková. „Napadlo mě to úplně náhle a okamžitě jsem se pustila do práce. Zvolila jsem tradiční kompozici opony – sloupy připomínající sloupy chrámové, Jachin a Boaz. Ty na oponě mají hlavice ve tvaru stylizovaného klobouku ze znaku pražské obce, zároveň jsou polovinou Davidovy hvězdy. Střední pole, které je považováno za část opony, kudy procházejí modlitby do nebe, je složeno z dvanácti čtverců z talitů – zastupují zde dvanáct kmenů izraelských. Nad středovým polem bývají zavěšeny rolničky, které svým zvukem upozorňují na otevření svatostánku. Na jejich místě je šest

čtverců s modlitebními třásněmi, cicit, které svým tichem upomínají na šest milionů obětí šoa.“ S prací nakonec pomohly autorce muzejní restaurátorky textilu a vzniklo originální, graficky výrazné dílo (mimo chodem v této souvislosti stojí za zmínku, že paní Kosáková je dcera malíře Mikoláše Medka a fotografky Emily Medkové).

NEJEDNODUŠŠÍ JE POVIJAN

Vytvořením opony chtěla Eva Kosáková současně upozornit na jeden závažný pro-

Aron ha-kodeš s novou oponou ve Vysoké synagoze. Foto K. Cudlín.

blém a inspirovat případné následovnice: „Ačkoli je v depozitářích Židovského muzea uložena spousta synagogálního textilu, nelze říct, že by se dal využít pro současnou potřebu. Ty nejmladší látky jsou přes sto let staré, jsou křehké a pro běžnou manipulaci nevhodné. Myslím, že je načase oživit donátorskou tradici, která byla v Praze tolik rozšířená.“ Tato tradice je zdokumentována od druhé poloviny 17. století. Dary kulturních předmětů umožnily rodinám, aby se před obcí představily, a protože na opony či povijany se psalo jméno dárců, tímto způsobem se i zapsaly do dějin obce. „Chudší členové se omezili na drobnější předměty nebo se na okázalejší dar skládala celá rodina či členové spolků.“

Nejsnadněji lze vyrobit sváteční povijan, pruh látky, který tradičně věnují rodiče chlapce po obřizce, a poté se používá na svitky Tóry. Na něj stačí kus pěkné látky. Ti, kdo šít neumějí, se mohou obrátit na Nadaci Židovského muzea, která může přijmout dar, jehož účelem je výroba bohoslužebného předmětu – povijanu, pláštiku na Tóru, či dokonce opony (její výroba je ovšem finančně náročná, vyjde na 15 až 50 tisíc). Předměty by pak vytvořily restaurátorky v muzeu.

MARNÝ (ALE HEZKÝ) ZÁPAS SE SMRTÍ

Jak se na možnost nových opon či pláštíků tváří ti, kterých se atmosféra bohoslužeb, k níž rituální předměty patří, týká nejvíce, ti, kdo do synagogy pravidelně chodí a modlí se tu?

Rabín Sidon poznamenává, že ve světě jsou pláštiky na Tóru a opony, které dávají zhotovovat lidé na památku svých blízkých, velmi běžné. „Smysl opony, jejího darování, je v podstatě zápas se smrtí. Je to udržování, seč to jde, památky člověka na tomto světě. Je to ztracený zápas, ale v každém případě docela hezký.“ Na otázku, zda dávat přednost replikám, či původní tvorbě, rabín říká: „My jsme navyklí na tohle krásné prostředí, na Staronovou synagogu. Ale fakt je, že z replik je cítit, že to nejsou původní věci. Podle mě má větší cenu, když někdo oponu třeba na paměť svého dědečka, který zemřel v šoa, udělá nebo nechá udělat. Je to třeba i výzva pro někoho, kdo má vkus a je šikovný, aby se na obci na vytváření opon zaměřil.“ Podle jiného názoru není třeba historické předměty (či jejich repliky) měnit, protože kouzlo a působivost zdejších synagog spočívá mimo jiné v tom, že předměty, které v nich jsou, s charakterem místa ladí. Každopádně každý, kdo by chtěl povijan, pláštík či oponu vyrobit nebo nechat vyrobit, by se měl nejprve se svým nápadem obrátit na rabinát. Třeba se dočkáme toho, že se vrátí doba, kdy měly synagogy, zvláště ty pražské, v inventáři tolik opon, že bylo nutné je při svátcích měnit i během bohoslužby, aby se někdo neurazil, že zrovna tu jeho zapomněli převést.

Alice Marková

VLADIMÍR SADEK (1932–2008)

Zemřel zakladatel moderní české hebraistiky

O šabat, 26. ijaru (31. května) odešel z tohoto pozemského světa profesor hebraistiky a judaistiky na Karlově univerzitě v Praze PhDr. Vladimír Sadek.

Naše osudy se poprvé protly před více než čtyřiceti léty a od té doby až do Sadekova pro mě tak nečekaného odchodu byly naše životní dráhy úzce spjaty. Měl jsem to štěstí být jedním z jeho žáků, později spolupracovníků, a nakonec jeho kolegou a přítelem. Jeho odchod je pro mě, a nejen pro mě, velkou a nenahraditelnou osobní i profesní ztrátou.

Vladimír Sadek se narodil 22. září 1932 v Praze. V letech 1951–56 vystudoval obor hebraistika a arabistika na FF UK. Po skončení studia nastoupil do tehdy jediného pracoviště, kde mohl uplatnit svou specializaci, jímž bylo Státní židovské muzeum v Praze. Muzeum se Sadekovi stalo na dlouhou dobu místem jeho vědeckého působení. Ačkoli z politických důvodů nemohl formálně stanout v jeho čele, byl vždy respektovanou osobností a jeho skutečným ředitelem. Ve složitých dobách 50. let a znovu v období normalizace dovedl citlivým diplomatickým přístupem ochraňovat židovský duchovní odkaz i umělecké památky českých Židů zavražděných v období holocaustu.

Až do roku 1989 nebylo možno v judaistice a hebraistice pomýšlet na akademickou kariéru. Přesto se Sadekovi podařilo získat postupně kandidaturu věd, doktorát, a v roce 1968, kdy došlo na krátkou dobu k politickému uvolnění, byl habilitován docentem hebraistiky na FF UK na základě práce *Židovská renesanční filosofie v Čechách*. V této době se mu splnil jeho životní sen a poprvé navštívil Erec Israel.

KIBALTI U-MASARTI

Po dlouhou dobu komunistického režimu byl pro Sadka téměř jedinou publikační platformou vědecký časopis *ŽM Judaica Bohemiae*, v němž uveřejnil velkou část výsledků své vědecké a badatelské práce, která má neuvěřitelný rozsah: od podrobných vědeckých katalogů hebrejských rukopisů, které tvoří základ pro vytvoření vědeckého katalogu rukopisné sbírky *ŽM*, přes studie o židovském umění, např. o figurálních motivech na náhrbcích Starého židovského hřbitova v Praze, o pohárech a džbánech pohřebních bratrstev v českých zemích, o prapuru a rouchu Šelomo Molcha aj. až po odborná pojednání z dějin židovského myšlení, k nimž patří člán-

ky zabývající se např. responsivní literaturou, Mošem Maimonidem nebo Jom Tov Lipmannem Mühlhausenem.

V této oblasti se Sadek stále více podle možnosti specializoval na židovskou mystiku – kabalou a na studium spisů Maharala, pražského rabiho Löwa. Z tohoto jeho zájmu vznikly např. studie o kosmologickém systému Šabtajje Šeftla ben Akiby Horovice, pražského kabalisty 16.–17. století, o renesančním kabalistovi Šlomo Molchovi a zejména o Maharalovi. Ve své vědecké práci pokračoval v tradicích svého učitele dr. Otty Munelese (1894–1967), který

Jedna z posledních fotografií. Foto ŽMP, 2007.

mu byl duchovním otcem. Stal se tak prostředníkem, jehož zásluhou se uchovala alespoň část židovské předválečné vzdělanosti a mohla být předána dalším generacím studentů, zcela v duchu židovské zásady „kibalti u-masarti“ – „učení jsem převzal a učení jsem předal“.

Po roce 1989 se před českou hebraistikou a judaistikou otevřely nové perspektivy. Obor byla poskytnuta možnost dalšího rozvoje na UK v Praze, kam Sadek se svými nejbližšími žáky přešel. Roku 1996 byl jmenován profesorem filosofie se zaměřením na judaistiku a mohl se konečně plně věnovat odborné a pedagogické práci. Jejím výsledkem není pouze řada odborných studií, nyní již převážně věnovaných židovské mystice, ale i mnoho populárně-vědeckých článků. Již v roce 1990 publikoval v *JB* rozsáhlou studii o pojetí člověka v učení rabiho Löwa, vycházející ze studia Maharalových spisů *Netivot olam, Tif'eret Jisra'el, Derech chajim* aj. (*Rabbi Löw und sein Bild des Menschen*). Následovalo pojednání o duchovním světě Maharalově *The Spiritual World of Rabbi Judah Loew ben Bezalel* v *Review*

of the Society for the History of Czechoslovak Jews (1991). Českému čtenáři umožnil poznat Maharalovo učení, ale i jiné systémy, osobnosti a základní spisy židovských ezoterních nauk ve své publikaci *Židovská mystika v Praze*, jejímž základem byl přednáškový cyklus, který profesor Sadek realizoval roku 1991. Současně se dále věnoval studiu mystických židovských a nábožensko-filosofických spisů. Také z této oblasti publikoval odborné i populárně-vědecké studii. V poslední době připravoval publikaci o kabale a chasidismu, kterou však nestáčil uskutečnit.

V. Sadek nebyl typem kabinetního učenice uzavírajícího se do soukromí pracovny, nýbrž se často a ochotně děлил o své znalosti s odbornou i laickou veřejností: přednesl mnoho vysoce erudovaných přednášek, doma i v zahraničí, neodmítal ani populární vystoupení, v nichž přístupnou formou vykládal složitou problematiku židovských ezoterních učení.

UČITEL A ŽÁCI

Profesor Sadek je zakladatel moderních hebraistických a judaistických studií na Karlově univerzitě. Byl nám všem žákům laskavým a chápavým učitelem, nevěštil nám jen základní znalosti, ale zprostředkoval nám ducha a charakter židovské moudrosti, morální a etické hodnoty judaismu. Naučil nás i tolerantnímu přístupu k bližním. Troufám si prohlásit, že bez obětavé a neúnavné činnosti profesora Sadka by česká hebraistika a judaistika dnes pravděpodobně neexistovala, alespoň ne na takové úrovni. Jeho přednášky na univerzitě se těšily velké oblibě mezi studenty a jen těžko za ně nalezneme alespoň částečnou náhradu. A ještě: Sadkův přístup byl vždy přísně akademický a ekumenický, židovství vždy chápal v kontextu křesťanství a islámu. Profesor Sadek nás opustil nečekaně, uprostřed plné intenzivní práce, zůstaly jsme tu pouze my, jeho duchovní děti, a jen těžko si budeme zvykat na to, že jeho místo mezi námi, zde v hmotném světě, zůstává prázdné.

Nakonec dovoďte osobní poznámku. Když jsem se poprvé po skonu pana profesora setkal s jeho manželkou, předala mi balíček se dvěma svazky mystické knihy *Zohar*, jejímž studiem se Sadek zejména v poslední době intenzivně zabýval. Jsem pevně přesvědčen o tom, že její studium neskončil. Jistě v něm pokračuje, pouze v jiné dimenzi, ve velké studovně nebeské ješivy, *metivta de-rakia*, o níž mi tak často vyprávěl. Jako cadikovi mu vstup do ní byl nepochybně bez průtahů povolen.

Nechť jest jeho duše svázána do svazku živých – tihje nafšo crura bi-cror ha-chajim.

BEDŘICH NOSEK

WASHINGTON 08

Zpráva z výroční konference AJC

(dokončení ze str. 3)

předmětem diskusí, ale ani zrušení embarga na dodávky zbraní do Izraele po roce 1948 nebylo jednoduché a trvalo léta, zrušil je až prezident Kennedy. Přes protesty židovských aktivistů pak zásobila Amerika strategickými zbraněmi mnohé země Blízkého východu, hlavně Saúdskou Arábii. Židé navíc tvoří jen asi 2 % americké populace. Americkou zahraniční politiku proto podle Eizenstata formuje spíše veřejné mínění než židovské organizace.

Za pravdu mu dal i druhý host panelu, kterým byl Walter Russell Mead, významný politolog, který se zabývá hlavně tématem vztahu politiky a náboženství. V nedávné době se proslavil zejména polemikou s knihou *Izraelská lobby a americká zahraniční politika* autorů Mersheimera a Walta. Některé ze závěrů opakoval i zde a je zajímavé je přiblížit trochu více.

Prezident Truman uznal Stát Izrael 14. května 1948 jedenáct minut po jeho vyhlášení. Pravdou je, že Stalin byl o něco rychlejší, nicméně Truman musel čelit opozici ve vlastních řadách, proti byl mimo jiné jeho ministr zahraničí, známý politik George Marshall, tvůrce Marshallova plánu. Truman se nakonec rozhodl podle svého přesvědčení, ale vedly ho k tomu i jiné důvody a ty nebyly zdaleka jen v tom, aby si naklonil židovské podnikatele a voliče, jak se o tom spekuluje. Z té doby se zachovaly Gallupovy průzkumy veřejného mínění, které jasně dokazují, že Truman jednal podle přání drtivé většiny Američanů. Podpora vzniku Izraele byla 3,5krát vyšší než u postoje opačného. Avšak jen 10 % respondentů byli Židé. A také dnes je americká zahraniční politika motivována názory obyčejných lidí, podpora proizraelské politiky vzrostla zejména v posledních osmi letech. Pokud se ale podíváme na dnešní demografické složení této podpory, zjistíme, že je tvořena Židy dokonce jen ze 3 %, všichni ostatní, tedy 97 %, Židé nejsou. Profesor Mead proto přirovnává tento fenomén k loďi, kde sice kapitán může být Žid, ale to, co loď pohání, je vítr.

BLACKSTONSKÁ VÝZVA

V americké historii má podpora židovské komunity dlouhou tradici. Klíčovou událostí je podle profesora Meada tzv. Blackstonská výzva (Blackstone Memorial), petice, kterou doručili aktivisté v roce 1891 prezidentovi Benjaminu Harrisonovi a ve které ho vyzývají, aby použil veškerou auto-

ritu Spojených států a přesvědčil evropské mocnosti o nutnosti vyhlášení Palestiny, tehdejší součásti osmanské říše, za židovskou národní domovinu. Výzvu podepsali přední američtí politici, od předsedy Nejvyššího soudu, předsedy Senátu, členů zahraničního výboru Sněmovny reprezentantů až po představitelů všech církví.

Bývalý kanadský ministr spravedlnosti Irwin Cotler připomněl, že uplynulo nejen šedesát let od vyhlášení Státu Izrael, ale také šedesát let od přijetí Všeobecné deklarace lidských práv. To je symbolické a symptomatické. Dnes je však Izrael mnohdy vnímán jako největší porušovatel lidských práv. Z těch se stalo téměř nové náboženství a Izrael se ocitá v roli jakéhosi antikrista. Irwin Cotler

mluví dokoce o blížící se krizi, ke které směřují zdánlivě oddělené události, jako je nemožnost zastavit iránský jaderný program, silná pozice Hizballáhu v Libanonu nebo vláda Hamásu v Gaze. Přesto zůstává optimistou, protože věří v sílu oněch 97 %, o kterých mluvil jeho předchůdce.

Zástupci izraelské perspektivy se také shodli na některých věcech. Bývalý izraelský ministr zahraničí Šlomo Ben Ami poukázal na nutnost jednání a na odvahu těch, kteří prosazovali vizionářské představy o míru. Mnozí na to doplatili životem, a to na obou stranách, ať už to byl Anvar Sadat nebo Jicchak Rabin.

Rachel Korazimová, ředitelka odboru vzdělávání Jad vašem, s lítostí popisovala dluh izraelské společnosti padesátých až osmdesátých let, kdy chyběla jakákoliv reflexe šoa. Když se například snažila přiblížit svým žákům utrpení ve varšavském ghettu, zeptal se jí jeden z jejich žáků: „A kde bylo izraelské letectvo?“

ELEKTROMOBILY

Další z velmi zajímavých přednášek se zdánlivě vůbec netýkala politiky, ale životního prostředí. Že by byli Američané tak najednou uvědoměni a trápilo je globální oteplování? Jistě ne. A i kdyby, jistě by ne diskutovali o této problematice na zasedání AJC. Téma však hluboce politické je. Již několik vrcholných amerických politiků v minulosti poukazovalo na fakt, že po každé, když si u benzinové pumpy natan-

kujeme plnou nádrž, podpoříme tím jeden nebo více tzv. nestabilních režimů světa, ať už z oblasti Blízkého východu nebo Jižní Ameriky. Jen Spojené státy vydají na spotřebu pohonných hmot 500 miliard dolarů ročně. Zbavení se závislosti na ropě je proto klíčovým politickým úkolem dneška.

Šaj Agassi žije v Americe, ale pochází z Izraele. Je čerstvý čtyřicátník a je považován za jednoho z nejvýznamnějších odborníků v oboru nových technologií. Byl jedním z nejmladších absolventů Technionu, haifské technické univerzity. Věnoval se pak převážně vývoji softwarových programů, stál za zrodem QuickSoft Media a hlavně jedničky na trhu, firmy SAP. V roce 2003 byl vyhlášen časopisem *Time* nejvlivnější světovou osobností v oblasti obchodu. Ve

Washingtonu představil svůj projekt Better Place, tedy „lepší místo“, míněno lepší místo pro život.

Podle této vize by měly do deseti let nahradit dnešní automobily s pohonem

Izrael vyvíjí elektrický Renault Mégane. Foto archiv.

na fosilní paliva výhradně elektromobily. Jak to udělat? Šaj Agassi přichází s nápadem, který – jak sám říká – odkoukal od operátorů mobilních telefonů. Ještě předtím, než takový elektromobil vyjede na silnici, je třeba zajistit síť pro jeho dobíjení. Projekt proto začíná odsud. Chce instalovat klasickou elektrickou zásuvku na všech možných místech, od standardního parkovacího stání, po garáže v domech či supermarketech. Zároveň s tím běží vývoj elektromobilu, kde byla doposud největším problémem velikost a trvanlivost baterie. Zdá se, že řešení je v bateriích na bázi lithia, které tyto problémy odstraňují.

Projekt má ovšem své oponenty – odkud vzít elektřinu? Znamená to upřednostnění jaderné energetiky? Šaj tvrdí, že nikoli, řešením je hustá síť alternativních obnovitelných zdrojů. A další protiargument – jak zajistit, aby se ropné kartely nepokusily celý vývoj zastavit? Šaj s těmi největšími již jedná. Přesvědčil je dokonce o nutnosti do projektu investovat.

Jedním z nejdůležitějších příslibů však – logicky – přichází z Izraele. Experiment je třeba vyzkoušet v praxi. Šaj mluví o jakýchsi ostrůvcích, kde bude síť elektromobilů postupně zaváděna. Jedním z nich má být Izrael. Šaj má údajně souhlas izraelského ministerského předsedy a velké části izraelské vlády. Teď je však otázkou, co má větší perspektivu, zda současná izraelská vláda, nebo vizionářský projekt.

TOMÁŠ KRAUS

NECHCEME SA POZERAT

Na Slovensku vznikla nová občianska iniciatíva

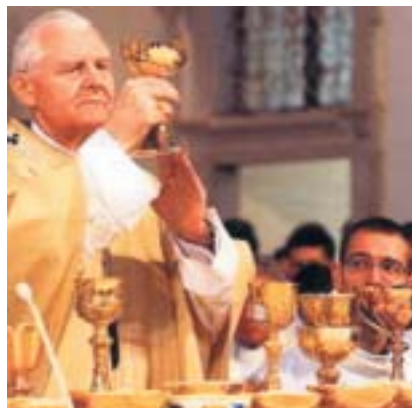
Vznik iniciatívy (20. apríla) súvisí so katolíckou omšou, ktorú slúžil v bratislavskom kostole Blumenthal popredný predstaviteľ slovenskej katolíckej cirkvi trnavský arcibiskup Ján Sokol. Arcibiskup Sokol slúžil omšu za, citujem: „nášho brata kňaza prezidenta Jozefa Tisa“. Urobil to verejne v katolíckom kostole za prítomnosti značného počtu ľudí, (aj) za prítomnosti ľudí podobne zmýšľajúcich ako on. Okrem predmetov, ktoré sa v katolíckom kostole bežne vyskytujú, bola na poprednom mieste vystavená fotografia Jozefa Tisa a iné znaky viažuce sa na obdobie Slovenského štátu. Stalo sa tak 18. apríla 2008 a o tejto skutočnosti priniesli informácie viaceré slovenské médiá. Treba dodať, že Ján Sokol sa glorifikácie prezidenta Jozefa Tisa a obdobia Slovenského štátu dopúšťal opakovane. Známý sa stal jeho výrok z minulého roku, kde pochvaloval prezidenta Tisa, pretože za jeho éry si inak nemajetná rodina Jána Sokola „žila na úrovni“. Podľa jedného zo zakladateľov občianskej iniciatívy *Nechceme sa prizerať* vysokoškolského učiteľa a evenjelického teológa Dušana Jauru sa arcibiskup Sokol veľmi nebezpečne pohybuje na hranici podpory neo-fašizmu. „Poznám jeho vyjadrenia k osobe Jozefa Tisa spred roka, poznáme jeho sympatie k radikálnej skupine Slovenská pospolitost. Myslím si, že tieto veci rozhodne nie sú náhodné,“ povedal Jaura.

VIJADRIŤ SOLIDARITU

O podobných aktivitách, ako bola zmienená omša, by sa dali popísať mnohé stránky, v tom smere sa teda nič nové nestalo. Zásadnou novotou je to, že sa medzi slovenskými kresťanmi a dokonca medzi slovenskými katolíckymi objavila kritická reakcia. Vznikla občianska iniciatíva *Nechceme sa prizerať*, ktorá sa 7. mája predstavila verejnosti a médiám na tlačovej konferencii. Zároveň prezentovala v písomnej forme svoje postoje k otázke vyjadrovania sympatií k predstaviteľom Slovenského štátu. V otvorenom liste, ktorý dali traja kresťanskí predstavitelia občianskeho združenia (Miroslav Kocúr, Monika Vrzgulová a Dušan Jaura) k dispozícii novinárom, sa píše, že iniciatíva chce „primárne vyjadriť solidaritu s obeťami holokaustu“. Traja primárni signatári občianskej iniciatívy (okrem iného) píšú: „Nechceme sa prizerať, ako sú zo strany biskupov na základe falošnej stavovskej solidarity vyjadrované sympatie totalitnej moci vedenej katolíckym kňazom. Táto moc vystavila ponižujúcemu

neľudskému zaobchádzaniu ľudí, ktorých mala chrániť. V desať tisícoch prípadoch tieto prípady prenasledovania skončili potupnou smrťou. Nechceme, aby sa to zopakovalo kvôli našej ľahostajnosti či relativizácii a presúvaní zodpovednosti za smrť desať tisícov nevinných.“ Občianskej iniciatíve nie sú ľahostajné ani ostatné obeť totalitného režimu vojnovnej Slovenskej republiky v rokoch 1939–45.

Otvorený list zároveň odmieta stanovisko hovorca Konferencie biskupov Slovenska Jozefa Kováčika, ktorý označil predmetnú omšu za „súkromné podujatie trnavského arcibiskupa“. Signatári upozorňujú na verejný charakter omše a na skutočnosť, že v zmysle cirkevného práva musel Ján Sokol k vedeniu omše získať súhlas bratislavského arcibiskupa Dr. Stanislava Zvolenského, ktorého zároveň žiadajú o vyjadrenie stanoviska k celej kauze. Bratislavský arcibiskup Stanislav Zvolenský sa k výzve vyjadril pomerne vágne. Vo všeobecnej rovine odsúdil násilie a „porušovanie ľudských práv ktoroukoľvek osobou alebo režimom“. Zároveň vyjadril solidaritu obeťami holokaustu. Arcibiskup Zvolenský tiež pripomenul, že sa zádušnej omši za Jozefa Tisa nezúčastnil. Ale žiadne vyjadrenie, ktoré by sa dalo chá-

Arcibiskup Ján Sokol pri mši. Foto archiv.

pať ako verejné odsúdenie konania arcibiskupa Sokola z jeho úst nezaznelo.

Otvorený list občianskej iniciatívy *Nechceme sa prizerať* podpísalo v období medzi 20. aprílom a 7. májom 441 signatárov, vrátane členov rímskokatolíckeho kléru – kňazov a študentov teologických seminárov. Niektorí svoj podpis nezverejnili, pretože sa cítia byť ohrození.

Ukončenie podpisovej akcie a jej vyhodnotenie bude 10. septembra 2008 na výročný deň vstupu „židovského kódexu“ do platnosti.

J. F.

JIČÍNSKÝ TEMPL V PLNÉ KRÁSE

(dokončení ze strany 10)

zpět osazena opravená a zasklená okna a opatřena ochrannými sítěmi. Nakonec byla omítnuta západní a severní vnější stěna synagogy vápennou omítkou.

Restaurování malířské výzdoby klenby a stěn synagogy bylo provedeno v letech 2005–06 týmem restaurátorů pod vedením Mgr. Jany Waisserové, obnovu výzdoby svatostánku provedli Markéta Novotná a David Zeman. Tehdy také došlo ke konečné montáži a povrchové úpravě ženské galerie, byla položena původní pískovcová dlažba v přízemí a předštině synagogy. V roce 2006 bylo omítnuto jižní a východní průčelí budovy, předláždění Židovská ulice a v mozaice chodníku bylo zaznamenáno původní označení židovských domů římskými číslicemi (financování zabezpečilo město Jičín z prostředků programu Phare). Na jaře 2008 byl interiér synagogy doplněn replikami původních svítidel (od firmy Robert a David Ritschel, repliky opony a draperie pro svatostánek navrhla a vyrobila restaurátorka Helena Votočková). V interiéru byla instalována menší expozice, věnovaná historii jičínské židovské obce a její synagogy. Hlavní stavební práce provedla firma Tomáš Hlaváček z Lito-měřic, restaurování kamenných prvků realizoval Milan Šturm z Prahy.

O obnovu jičínské synagogy se zasloužil zejména ing. Mojmír Malý ze Správy budov a hřbitovů společnosti Matana a. s., který práce na její rekonstrukci vedl, památkový dohled zajišťoval Nadační fond Zecher – Foundation for Rescue of Jewish Monuments prostřednictvím pracovníků Židovského muzea v Praze a Národní památkový ústav, odborné pracoviště v Pardubicích. Náklady na celkovou obnovu synagogy v letech 2001–2008 činily 5,1 milionu Kč, z toho bylo uhrzeno dotacemi 3,5 milionu.

OTEVŘENO CELÉ LÉTO

Obnovená jičínská synagoga, která byla ve čtvrtek 19. června 2008 slavnostně otevřena veřejnosti, je nejen jednou z nejpozoruhodnějších staveb synagogální architektury v Čechách, ale také významným obohacením památkového fondu města Jičína. Od roku 2002 vykonává funkci správce synagogy občanské sdružení Baševi, které bylo všestranně nápomocno při rekonstrukci budovy a uspořádalo tu již řadu pamětních a kulturních akcí. Synagoga bude návštěvníkům otevřena po celou letní sezonu, současně zde budou probíhat některé kulturní programy.

ARNO PAŘÍK

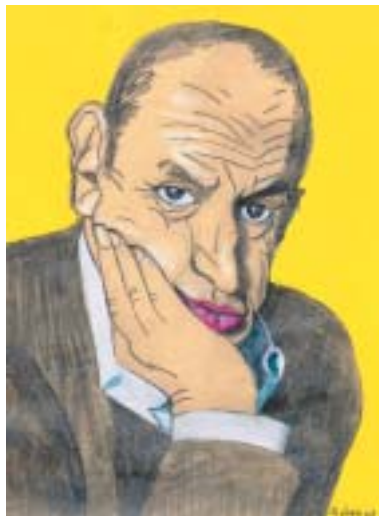
ŽIDÉ NA HRADČANECH ... a další události

/Vybráno z českého tisku/

„Především rok 1956 byl pro mě velký šok. Pochopil jsem, že žijeme v gangsterce,“ odpověděl na otázku „Kdy vás přešlo svazácké nadšení?“ Mladé frontě Dnes (24. 6.) dramatik, po listopadu 1989 na čas také politik Milan Uhde v pozoruhodně otevřeném rozhovoru na téma vlastní fanatismus, židovské kořeny, vztah k nim a peripetie jejich poznání. ■ Na téma pedofilie vedla MfD (14.6.) celostránkový rozhovor s prof. P. Weissem. ■ Pod titulkem „Diktatura blbosti je věčná“ otiskly Lidové noviny (31.5.) rozhovor s Davidem Radokem (syn Alfréda Radoka), který režíroval světovou premiéru Havlovy hry *Odcházení*. „Jsem rád, že mám pár přátel, kteří jsou slušní,“ řekl Radok mj. „Ale naše společnost se mi nejeví jako příliš etická. Tady se asi stala chyba, že po morálním vakuu, které komunismus znamenal, se po roce 1989 znovu nestanovily morální zásady. Všemi způsoby, i politickými, se mělo artikulovat desatero etického chování.“ ■ Recenzi knihy „známého amerického publicisty polsko-židovského původu“ Waltera Laqueura *Měníci se tvář antisemitismu* přinesla MfD (21.6.). ■ Média si povšimla, že v červnu byly otevřeny tři zrekonstruované synagogy v českých zemích: v Jičíně, Úsově a Strážnici. Např. Hodonínský deník (6. 6.) cituje Izraelce Jehošuu Rezeka, který se „rozjasnil“ a řekl novinářům: „Hodně jsem o Strážnici slyšel a konečně vidím renovaci židovského života.“ Deníku Právo (21. 6.) sdělil tajemník FŽO Kraus, že se doposud podařilo obnovit 15 synagog, mnoho dalších na rekonstrukci čeká. ■ Média (např. LN 14. 6.) v nekrolozích na spisovatele a překladatele Zdeňka Urbánka připomněla mj., že byl jedním z českých nositelů izraelského ocenění „Spravedlivý mezi národy“. ■ Pod titulkem „Na zámeckém nádvoří zazní dvakrát Nabucco“ zaznamenává Svitavský deník (21. 6.) uvedení každoročního letního slágru české hudební scény. ■ Kutnohorský deník (21. 6.) zaznamenal, že studenti tamního Gymnázia Jiřího Ortena „vyjeli na exkurzi do Terezína“. Stejným směrem se vydali i žáci posledních tříd devítiletky z Nýrska. (Klatovský deník, 21. 6.) ■ Pod titulkem „Přežili jsme, abychom svědčili“ recenzují LN (17. 6.) premiéru hry Elieho Wiesela v brněnském Divadle U stolu. ■ „Můj dědeček dělal na nádraží výhybkáře v době, kdy tudy transporty za války projížděly. Vyprávěl mi, že těm lidem tehdy prostě nebylo možné pomoci,“ řekl mj.

Regionálním deníkům – Hradecký a Pardubický kraj (27. 5.) pardubický vicehejtman Roman Línek. „A za pár let tudy vezli další lidi do Ruska. Doufám, že v tomto směru bude platit pravidlo dvakrát a dost.“

■ V obsažném článku věnovaném historii Volyně se deník Jihočeský kraj (12. 6.) zmiňuje i o tamních Židech, kteří se „po roce 1520 začali usazovat v části města, zvané Hradčany“. ■ Pod titulkem „To, čím jste prošel, nikoho nezajímá“ přinesly LN (31. 5.) recenzi českého překladu románu *Neviditelná stěna*, v níž pražský rodák H. G. Adler „reflektuje mj. obtížnou cestu k sepsání svého zásadního díla o holocaustu“, trojdílné monografie *Terezín 1941–45. Tvář nuceného společenství*. ■

Jan Kraus. Kresba Antonín Sládek.

Obsáhlý rozhovor pod titulkem „Jan Kraus o ohnutých hřbetech a tatínkových hodinách“ otiskl Magazín Práva (7. 6.). Na otázku „Co pro vás znamená židovství?“ odpověděl známý herec a moderátor mj.: „Rád říkám, že jsem Židem pro katolíky – jsem taky křtěný – a katolík pro všechny Židy. Židovství vnímám jako jistý dar, ke kterému jsem taky povinovaný. Těžko spočítám, kolik příbuzných zemřelo jen proto, že byli z židovské rodiny. Říkám si, že ve všem, co dělám, by nějak měli být.“ Na otázku „Kdo z vašich rodičů byl ten odvažnější rebel?“ řekl: „Oba. A oba disponovali trochu jinou odvahou. Ale naprosto bez zábran byla maminka. Její odvaha byla někdy za mírou chápání. Když se třeba vypravila do Osvětimi navštívit otce. Za nějaké peníze měla dojednáno, že ho uvidí, ti lidé ji samozřejmě podvedli, peníze ani otce neviděla. Nicméně dojela až k bráně

do lágru a chtěla na esesákovi, aby ji tam pustil... To na nás mělo vliv. Vědomí toho, že jsme děti štěstěny. Z čeho se otec dostal, co dokázal přežít. Vždycky, když jsme za komunismu nadávali, tak se nám smál. On už pak všechno měřil koncentrákem.“ ■ MfD (14.6.) publikovala rozhovor s jedním z tvůrců nové české vlny 60. let Ivanem Passerem; ze všech možných témat si noviny vybraly historky z natáčení prvního filmu v Kazachstánu; Passer, který žije v USA, povede hlavní porotu na letošním filmovém festivalu v Karlových Varech. ■ Ságu rodiny Oberländerů od 18. do 20. století otiskla MfD (7.6.) pod slibným titulkem „Ovládali textilní severovýchod“ a v melodramatickém rámci milostného vztahu herečky Adiny Mandlové a posledního majitele továren Maxe Oberländera. „Byl to velmi vzdělaný německý Žid, ohromně štědrý, a když mi nabídl, abych se stala jeho milenkou, okamžitě jsem svolila,“ vzpomínala Mandlová později. „Protože mi nejen vyhovoval fyzicky a duševně, ale samozřejmě prostředí a styl jeho života mi imponovaly.“ Žili spolu v Praze, ve Vídni a v Salcburku, „zejména ale v jeho rodinné vile v Úpici, odkud řídil podniky, s jejichž budováním začal jeho praděd“. ■ Řada novin, např. Blanenský deník (3. 6.), připomíná dokument režiséra Pavla Štingla o Lodži za války, který je součástí pozoruhodného audiovizuálního projektu *Ghetto jménem Baluty*. ■ Média (např. Pražský deník, 30. 5.) zaznamenala, že ve Varšavě zemřela Polka Irena Sendlerová, která za války zachránila na 2500 židovských dětí. ■ A2 kulturní týdeník (11.6.) recenzoval české vydání posledního komiksu Willa Eisnera na téma Protokoly sionských mudrců. ■ MfD (28. 5.) přinesla nekrolog známého hollywoodského režiséra, producenta a herce Sydney Pollacka, autora snímků *Koně se také střelí*, *Takoví jsme byli*, *Vzpomínky na Afriku*, *Tootsie* aj. ■ Litoměřický deník (19. 6.) oznámil, že v Terezíně proběhne 2. ročník „Festivalu zakázané hudby“, který má podle pořadatelů především připomenout tvůrce židovského původu, kteří zahynuli v šoa. ■ „Do Boskovic se po letech vrátí Židé“ slibuje Blanenský deník (3. 6.). Skutečně tomu tak bude alespoň na chvíli: „Ve městě se odehraje 14. letní makabiáda. Přijede i zemský rabín.“ ■ Pod titulkem „Škoda, že Kafka poznal Doru pozdě“ referuje MfD (18. 6.) o knize americké autorky Kathi Diamantové o Doře Dymantové, poslední lásce pražského spisovatele (jde o shodu jmen). LN (18. 6.) přinesly rozhovor s autorkou knihy pod nekompromisním titulkem „Je třeba vědět, koho Kafka miloval“. (tp)

IZRAEL: Šalita za průměří

Se slovem průměří se obvykle pojí úleva a naděje, vždyť průměří znamená konec zabíjení, krůček k míru – stačí podepsat jeden smluvní dokument. Jenže ačkoliv v červnovém Izraeli patřilo průměří ke slovům nejfrekventovanějším, pojí se s ním velké znejistění.

Ve středu 18. června Izrael uzavřel průměří s Hamásem. Stalo se to dvacet let po vzniku této organizace považované v západním světě za teroristickou, dva a půl roku poté, co Hamás vyhrál palestinské volby, dva roky poté, co unesl izraelského vojáka Gilada Šalita, a rok poté, co zcela ovládl pásmo Gazy – násilným pučem z něj vytlačil síly loajální palestinskému prezidentovi Abbásovi a od té doby zcela nerušeně ostřeluje jih Izraele raketami Kásám.

Dohoda o průměří, zprostředkovaná Egypcem, stanoví hlavní body postupu takto: Palestinci ukončí ostřelování židovského státu, Izrael zastaví letecké útoky na Gazu, uvolní blokádu jejích hranic, a bude-li to vše klapat dva týdny, začne se jednat o otevření přechodu z Gazy na Sinaj a o propuštění desátníka Šalita. Odkud se tedy bere znejistění z průměří, jež má zajistit konec každodenní spršky kásámů?

Důvodů je několik. Patří k nim především celková nedůvěryhodnost „partnera“, v Jeruzalémě úředně označovaného jako nepřátelský režim, potom fakt, že už v rámci dohody o průměří není propuštěn Gilad Šalit, a také široce sdílený názor, že tento akt posílí vliv Íránu v regionu (Hamás a libanonský Hizballáh fungují jako předmostí Teheránu u Středozemního moře).

BUDU-LI ZAJAT NEPŘÍTELEM

Začneme zajatým Giladem Šalitem už proto, že konkrétní lidský příběh působí nejnázorněji. Po šedesátileté zkušenosti si nikdo v Izraeli nedělá iluze, že by živý zajatý voják byl zadržován a pak propuštěn podle běžných světových konvencí, třeba výměnou za zajatého palestinského militanta. Na to je tu příliš mnoho specifik, nicméně Šalitův osud se vymyká i jim.

Zaprve Šalit nebyl zajat v boji s tím, že se pohybuje na cizím území, ohrožuje tamní civilisty či hodlá vyhodit do vzduchu jejich dům. Samá voda. Jak uvedl již tento list (Rch srpen/06), Šalit byl odvečen palestinským komandem ve chvíli, kdy na svém tanku střežil izraelskou stranu hranice s pásmem Gazy. Byl tedy na izraelském území podle jakéhokoliv výkladu mezinárodního práva a vykonával to, co i největší kritici židovského státu (včetně Abbáso-

vých Palestinců) Izraeli přiznávají – právo na obranu svého území.

Zadruhé ani takový Šalitův profil nezměnil nic na tom, že Izrael své zajatce (ať už se ocitli v rukou nepřítele za jakýchkoliv podmínek) vykupuje za cenu propuštění vězňených teroristů. Dříve či později zanechá rétoriky typu „s vyděrači se nejedná“, a nakonec přistoupí i na stonásobný nepoměr – v případě Šalita se hovoří o tisíci propuštěných vězňů.

Zatřetí ani to vše dohromady není Šalitovi nic platné. Dva roky Izraelci věřili, že ač narovnaní s Hamásem formou dohody není pravděpodobné, pokud by se tak přece stalo, bude to znamenat Šalitovo propuštění. Neznamená.

Velká většina národa byla proti takové dohodě. V průzkumu, který počátkem června uspořádala Hebrejská univerzita, se 68 % respondentů vyslovilo proti průměří s Hamásem, nezahrne-li dohoda Šalitovo propuštění. Polovina Izraelců byla proti dokonce i v případě, že by průměří přineslo Šalitovi svobodu, jen 30 % podpořilo model, který se pak skutečně podařilo vyjednat.

Ta otázka je velmi živá. Záložníci z jednotky, která byla určena pro vstup na nepřátelské území v případě útoku na Gazu, napsali náčelníkovi generálního štábu dopis: „Budeme-li zajati nepřítelem, žádáme, aby Stát Izrael nepropouštěl stovky palestinských vězňů výměnou za naši svobodu.“

KDE ZŮSTALA OFENZIVA

Proč tedy Izrael dohodu s Hamásem uzavřel? Proč vyjednával s deklarovaným nepřítelem, když tím jen znehodnotil svá předchozí prohlášení typu „nejednat pod palbou“? Na vysvětlení se izraelský tisk víceméně shoduje.

Jak píše Ari Šavit v deníku *Ha'arec*, ministru obrany Ehudu Barakovi bylo jasné, že situace na hranici s Gazou si žádá řešení – buď vojenskou operaci, nebo dohodu. Nejspíše pro neblahé zkušenosti z letní války proti Hizballáhu v roce 2006 dospěl Barak k názoru, že nejprve je třeba vyzkoušet alternativu dohody. Aby si to uvědomila každá matka v Gaze, jíž by v opačném případě hrozila ztráta syna. Aby si to uvědomil každý tamní civilista, jemuž by při bojích s Hamásem hrozil zásah. Aby si i egyptský prezident Mubárak uvědomil, že Izrael nepřikročil k vojenskému řešení, kterého se Káhira obává, aniž by vyzkoušel řešení diplomatické.

Jaakov Katz v listu *The Jerusalem Post* to vidí podobně, jen o něco méně idealisticky. Vždyť právě Barak používal rok od svého nástupu do čela resortu obrany výrazy „vojenská operace je blíže než kdy dříve“ a „možná dokonce předejde průměří“. Vicepremiér Chajim Ramon, rovněž labourista, prohlásil dokonce týden před dohodou o průměří, že on sám bude prosazovat „svržení režimu Hamásu“ – a jedinou cestou, která to umožní, je velká vojenská operace v Gaze. Proč Barak tak náhle změnil názor?

Podle Katze především kvůli ohledům na domácí zájmy. Stále častěji se hovoří o nových volbách a Barak coby lídr Strany práce se potřebuje soustředit na politiku, což by mu operace v Gaze nedovolila. Až v dalším pořadí jsou věcné důvody včetně vojenských: Obsadit vojensky Gazu není problém, ale má zvažovaná operace nějaký konkrétní cíl, strategii ústupu? Najde snad někdo Šalita v chaosu 1,5milionové Gazy? Až izraelská ofenziva skončí, bude Abbásův Fatah schopen město převzít? Odpovědi znějí ne. Giladu Šalitovi není co závidět. Jeho vláda vsadila na průměří a na Šalitovo propuštění má jen jednu páku – bránit otevření Rafáhu, přechodu z Gazy do Egypta. **ZBYNĚK PETRÁČEK**

Demonstrace za propuštění zajatých vojáků Šalita, Goldwassera a Regeva. Foto archiv.

Kalendárium

NA OKRAJI pražské Pařížské ulice byla před **60 lety, 2. 7. 1948**, odhalena bronzová socha Mojžíše, dílo českého sochaře, grafika a vizionáře Františka Bílka. Na stejném místě stála už před válkou, v roce 1940 však byla odstraněna, na čas ukryta v karlínské Invalidovně, nakonec ale skončila ve sběrně kovů v Hamburku. K poválečné obnově pomníku přispěla Bílkova rodina (sochař zemřel r. 1941), která dala k dispozici sádrový odlitek sochy, pro velký nedostatek kovů se ale nová instalace protáhla na tři roky. Věstník Židovských náboženských obcí tehdy napsal: „Mojžíš ve stínu Staronové synagogy a v bezprostřední blízkosti jednoho z hlavních pražských bulvárů a nedaleko troskek Staroměstské radnice... nepřipomíná již jen mohutný a nikdy nepomíjející přínos židovstva ke světové kultuře... ale nyní také gigantický zápas hrdinného lidu židovského za nejkrásnější hodnoty lidské a za světový pokrok...“ Zvláštní věta, na počátku ještě při vši nadnesenosti normální, v půli se láme do dobové novořeči. Je poznat, že „Vítězný únor“ už pár měsíců nabírá buldozerem i jazyk.

TĚŽKO ŘÍCI, jak se asi cítil v přívalu té jazykové suti velký milovník češtiny, překladatel, básník a novinář **PAVEL (PAUL) EISNER**, od jehož smrti uplynulo právě **50 let** (zemřel v Praze **8. 7. 1958**). V soukromí možná někdy vypnul naslouchátka (trpěl sluchovou vadou z dětství, což mu zabránilo zabývat se hudbou, jak by nejraději chtěl) a neslyšel raději nic. Byl však také zvědavý filolog a třeba cítil potřebu a povinnost pozorovat, jak je milovaný jazyk násilím měněn z nástroje rozmluvy na stroj k vydávání příkazů a rozumů.

Této tendenci, která se prosazovala už od Mnichova 1938, se Eisner postavil s vytrvalostí, která nemá obdoby. Jako Žid byl nějakou dobu před transportem do Terezína chráněn „smíšeným“ manželstvím, konec války strávil v úkrytu. A právě zde vznikala velká část jeho odborných a populárních prací (a také básně), které měly jedno společné: je na nich znát bezbřehá láska k českému jazyku.

Eisnerovy texty věnované češtině a určené širšímu publiku je těžké žánrově určit, někdy to jsou spíše causerie či glosy, jindy spíš odbornější studie, vždy však jejich autor osciluje mezi sférou umění a vědeckým výkladem. I zkušený člověk pak někdy může trochu bloudit mezi autorovými filologickými, sociologickými či estetickými vývody, nápady a výzkumy a možná, že už před 60 lety leckomu vadi-

lo to, co by těžko snášel dnešní čtenář: Eisner je někdy příliš extatický, křečovitý a familiární; rád hodně radí a zdvihá prst. Navzdory tomu byly jeho filologické texty, které vydal v souborech *Chrámy i tvrz* (1946) a *Čeština poklepem i poslechem* (1948) nesmírně populární. Bylo to, myslím, tím, že autor nabídl lidem povzbuzující srovnání: tady je dutá trouba, naplněná ideologií, tady živý organismus, plný pohybu a nečekaného bohatství. Byl jako alchymista, který dokáže v nejobyčejnějším předmětu, v kusu hlíny, větě, překvapivě objevit stopu zlata. Díky této schopnosti čarovat je Eisnerovo jméno vlastně dodnes v obecném povědomí známější než jeho dílo samo; stalo se už legendou.

Kresba Antonín Sládek.

Pavel Eisner patřil ke skupině intelektuálů, které bylo na krátký čas dovoleno působit na pomezí české, německé a židovské kultury. Překládal hlavně z němčiny (mj. díla svých přátel z Pražského kruhu; patřil k prvním vykladačům tohoto uskupení), ale i odjinud: je autorem mnoha překladů celkem z 12 jazyků, překládal také do němčiny, především české básníky. Některé z překladů si uchovávají svou sílu (třeba Mannův *Doktor Faust*), jiné už dnes neobstojí. Sám by se divil, kdyby tomu bylo naopak, byl přece souputníkem Otokara Fischera, který věřil, že každá generace si musí základní díla světové literatury přeložit pro sebe znovu.

Je zajímavé, že Pavel (někdy také Paul) Eisner byl vlastně dlouho považován za německého pražského autora, a i když to vyvracel, bylo mu to málo platné: narodil se (16. 1. 1889) v pražské židovské rodině, která sice sympatizovala s českým národním hnutím, ale byla německá, on sám psal a publikoval střídavě česky a německy až do Mnichova; pak psal už jen česky.

TOMÁŠ PĚKNÝ

ODEŠEL JEDEN ZE SPRAVEDLIVÝCH

Česká média jen málokdy příjemně překvapí, jako se stalo teď v nekrologích spisovatele a překladatele **ZDENĚKA URBÁNKA**, který zemřel 12. 6. 2008 v Praze pár měsíců po svých 90. narozeninách (narodil se 12. 10. 1917 v Praze). Od nekrologů se nečeká kritické hodnocení osobnosti, ale přece jen: tolik chvály, uznání a nelíčené úcty od mladých i starých, tolik místa v novinách... Zdeněk Urbánek byl sice nositelem řádu T. G. Masaryka a izraelského titulu „Spravedlivý mezi národy“, to ale na média moc nepůsobí. Nebyl to žádný suchý patron, přesně naopak, ale přece jen skoro nic z toho, čím nenápadně vynikal, nemohlo být příliš přitažlivé pro současný apetit většiny našich novin a televizí. Délkou svého života obsáhl skoro celé 20. století se všemi jeho nechutnostmi a prošel jím jako málokdo se ctí a elegancí. Byl neokázale a přirozeně statečný: připomeňme alespoň záchranu židovských dívek za protektorátu, činnost v disentu de facto od roku 1948, podpis Charty 77. To se u nás dost často neodpouští. Zanechal po sobě literární dílo, které není senzací (nejvýznamnější asi zůstává vzpomínková trilogie *Stvořitelé světa*). Více pozornosti vzbudily jeho překlady: mnozí si jistě vzpomenou, jakým zjevením pro českou kulturu byl jeho „civilní“ překlad *Hamleta* v Národním divadle, nebo překlady básní E. L. Masterse (s J. Kolářem a E. Fryntou), ale to už je dávno... Čím tedy média tolik přitahuje?

Zdeněk Urbánek byl muž, kterého z jeho anglosaské noblesy a skromnosti nedovedla vykolejit žádná, jakkoli zlá doba. Stál vždy jakoby opodál a přítom vše, co dělal, bylo podstatné. To je jeho tajemství. To je tajemství „staré školy“, která s ním možná opravdu definitivně odchází. V tomto smyslu se pro něho skutečně hodí epiteton „Stvořitel světa“, který mu přiřkl ve své pohřební řeči i Václav Havel. Totéž trochu jinak konstatoval už čtvrt století před tím v jednom z dopisů Olze z vězení, když o svém o dvacet let starším příteli napsal: „Je to jeden z nenápadných sloupů, na nichž všechno stojí – kdyby nebyli pořád ještě kolem nás lidé tak setrvalí, věrní a poctiví, zdálo by se mi tak trochu zbytečné se na tomhle světě vůbec ještě s něčím pachtit.“

V Roš chodeš jsme si Zdeňka Urbánka připomněli významněji rozhovorem o okolnostech záchranu židovských dívek za protektorátu (8/1993) a ukázkou z eseje o jeho přátelích Ivanu Blatném a Jiřím Ortenovi (11/2007).

(tp)

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(Maiselova 18, Praha 1, velký sál)

■ Ve čtvrtek **14. srpna od 17.30** se uskuteční koncert pod názvem *Hudba, má láska*. Zazní na něm písně v jidiš, ukázky z broadwayských muzikálů, písně z Izraele a mnoho dalších v podání zpěvačky Naomi Millerové z USA.

PROGRAM DOMOVA SENIORŮ HAGIBOR

(Vinohradská 159, koncertní sál)

- 1. 7. od 18.00: *Věřejná zkouška*: vystoupení taneční skupiny Besamim.
- 8. 7. od 17.30: *Pěvecký podvečer s Lenkou Lichtenbergovou*, kanadskou židovskou zpěvačkou původem z Prahy.
- 17. 7. od 17.30: *Klaviří podvečer s virtuóskou Boženou Steinerovou*. Zahraje F. Liszta a P. I. Čajkovského.
- 30. 7. Od 17.30: *Houslový podvečer s Alexanderem Schonertem*, který zahraje židovské melodie.

V průběhu července se uskuteční otevření výstavy paní Pavly Kováčové.

GALERIE MILLENNIUM

(Na Tržišti 5, Praha 1)

■ Do **13. července** je přístupna výstava k 125. výročí narození spisovatele F. Kafky nazvaná *Franz Kafka ve výtvarné tvorbě*. Ukazuje, jak dílo slavného autora inspirovalo současné české výtvarníky.

GALERIE ROBERTA GUTTMANNA

(U Staré školy 3, Praha 1)

■ Do **konce srpna** je otevřena výstava s názvem *Neznámý Michel Fingesten, obrazy, grafika, exlibris ze sbírky Ernsta Deekena*. Představuje u nás málo známého umělce, který žil v letech 1884–1943 a vytvořil téměř tisíc exlibris a stovky grafických listů, v nichž uplatnil prvky nejruznějších moderních stylů od secesního symbolismu, kubismu a expresionismu až po surrealismus. Výstava zpřístupňuje výběr z těchto prací (více o M. Fingestenu viz Rch 11/2007).

ČESKÝ KRUMLOV:**FOTOATELIÉR SEIDL OTEVŘEN**

■ V červnu bylo v Českém Krumlově otevřeno Museum Fotoateliér Seidel. Je umístěno v domě v Linecké ulici, v původním prostoru rodinného ateliéru Josefa Seidela a jeho syna Františka. Zde se dochovalo téměř 140 000 skleněných desek i celuloidových negativů, které zachycují Šumavu i běžný život v pohraničí v první polovině minulého století, tedy i zdejší židovské obyvatel. Návštěvníci si mohou prohlédnout fotografie, ale také autentické technické vybavení ateliéru.

KULTURNÍ POŘADY

Aleš Veselý, památník obětem šoa v Kutné Hoře.
Foto J. Daniček.

BOSKOVICE 2008

■ Ve dnech **17.–20. července** se koná již 16. ročník *Festivalu pro židovskou čtvrť*. Jako obvykle návštěvníky čeká pestrý program, který bude probíhat ve všech možných prostorách židovské čtvrti i ve městě: divadelní a filmová představení, koncerty, výstavy, pouliční představení, happeningy a výtvarné dílny. Program lze nalézt na www.unijazz.cz.

ŠUMNÁ A BEZBRANNÁ V ÚŠTĚCE

■ V rekonstruované úštěcké synagoze a v městské Pikartské věži je do **konce července** přístupna výstava fotografií pod názvem *Šumná a bezbranná*. Jedná se o velkoformátové panoramatické černobílé snímky Michaela Míčka, které zobrazují ohrožené stavební památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Autorem projektu výstavy je architekt David Vávra, který dne **8. 7.** v 19.00 povede komentovanou prohlídku výstavou. Otevírací doba v synagoze: st–pá od 14 do 17, so–ne od 10 do 12, od 13 do 17 (mimo tyto hodiny lze domluvit návštěvu na tel. 731 715 677).

HOLEŠOV 2008

■ Od **27. července do 2. srpna** přivítá návštěvníky festival *Týden židovské kultury*. Také zde se uskuteční řada kulturních akcí. Na besedy, koncerty a další představení přijdou zajímavé osobnosti, například zpěvák Bert Lindsey z Metropolitan opery v New Yorku. Podrobný program naleznete na www.olam.cz.

FESTIVAL V KUTNÉ HOŘE

■ Ve dnech 30. května a 1. června 2008 proběhl v gymnáziu Jiřího Orteny v Kutné

Hoře *Festival židovské kultury* pořádaný v rámci Dnů židovské kultury na Kutnohorsku u příležitosti 60. výročí vzniku Státu Izrael.

V budově školy se konaly přednášky, besedy a workshopy, kterých se také účastnil pan rabín Koller, následovalo vystoupení dětského divadla Feigele s jejich purimovou taškařicí a nakonec ještě zazpívala hudební skupina Ester písně lidu Izraele. Do Kutné Hory zavítal soubor Mišpacha a skupina Létající rabín, v rámci festivalu bylo možné zhlédnout výstavu izraelské fotografky Šaj Ginottové.

vn

PAMÁTNÍK HOLOCAUSTU V KUTNÉ HOŘE

■ Pátého června byl v rámci *Dnů židovské kultury* na Kutnohorsku ve městě umístěn památník obětem šoa. Vytvořil jej akademický sochař Aleš Veselý v podobě masivního kamene s torzem Davidovy hvězdy. Socha byla umístěna před budovu bývalé synagogy, dnes sloužící jako modlitebna Církve československé husitské.

Autorem myšlenky na vytvoření památníku byl Mgr. Marek Lauer mann, který zároveň celý projekt koordinoval. Jeho vytvoření podpořila řada organizací, zejména Česká rada pro oběti nacismu, Nadační fond obětí holocaustu, Dobročinný fond Philip Morris, Fond hejtmana Středočeského kraje, Nadace Židovského muzea v Praze, Nadace Židovské obce Praha a významným dárcem byl prof. Ludvík Bass, vnuk dlouholetého předválečného místostarosty ŽO Kutná Hora Aloise Basse. Jako základ pro fond na výstavbu památníku byl použit výtěžek z prodeje publikací *Židé v Kutné Hoře* a *Židé v Čáslavi a Uhlířských Janovicích – Zapomenutí sousedé*.

Odhalení památníku se zúčastnilo mnoho hostů, mj. představitel velvyslanectví Izraele a Německa, zástupci Tereziánské iniciativy, pražské židovské obce, Památníku Tereziín, představitel města a kraje a místní obyvatelé. Akce se konala v době, kdy si město připomínalo 66. výročí deportací Židů z Kutné Hory a okolí do koncentračních táborů.

V současnosti pracuje kolektiv autorů na knize *Obrázky ze života Židů na Kutnohorsku*, která má na základě fotografií a jiných dokumentů přiblížit život zdejších souvěrců. Spolutvůrce knihy Mgr. Lauer mann proto žádá všechny, kdo by měli takový dokumentární materiál k dispozici a byli by ochotni jej poskytnout pro publikaci, zda by ho kontaktovali (telefonní číslo je 603 946 300).

lm

WIZO

■ U příležitosti velkých oslav 60. výročí založení Státu Izrael byla udělena v Izraeli různá vyznamenání. Nejvyšší vyznamenání, Cenu Izraele, obdržela také světová organizace WIZO. Cenu z rukou prezidenta Státu Izrael Šimona Perese a premiéra Olmerta ji přebírala prezidentka světového WIZO Helena Glaserová.

Předání se konalo na slavnostním odpolední v hotelu Hilton, v kulturním programu vystoupil i herec Topol se slavnou písní „Kdybych já byl bohat“ z muzikálu *Šumař na střechě*.

Cena Izraele byla udělena organizacím WIZO, Emuna a Na'amat za společné významné výsledky v oblasti humanitárních aktivit, sociální politiky, kultury a vzdělávání, s důrazem na postavení žen ve společnosti obecně a nutnosti rovnoprávného postavení mužů a žen v izraelské společnosti. Organizace založily síť denních dětských center (dětem se tu dostává kvalitního vzdělání, jejich matkám to usnadňuje integraci do pracovního procesu), vytvořily rámec pro prevenci násilí a založily střediska pro týrané ženy. Organizace jsou tak příkladem dobré spolupráce v oblasti legislativy a v oblasti právní pomoci ženám, jejich společné aktivity přispěly k tomu, že se Izrael stal jedním z předních států světa v otázce postavení žen ve společnosti.

Zveřejňuji tuto mimořádnou událost hlavně pro dobrovolné sponzory WIZO, aby se i oni dodatečně mohli ujistit, že darované prostředky byly dobře zhodnoceny.

Milé členky WIZO, nastávají dva měsíce, kdy se nescházíme, a tak vám přeji krásné prožití dovolených, hodně zdraví a pohodu. Totéž přeji i všem příznivcům organizace WIZO.

Ing. Zuzana Veselá, předsedkyně WIZO (t. č. Všeobecná fakultní nemocnice Karlovo náměstí)

14. SPORTOVNÍ HRY HAKOACH

■ Srdečně zveme všechny členy Hakoach a jeho příznivce na zářijové sportovní hry do Boskovic. Konají se ve dnech **12. až 14. září**. Kromě sportovního klání nás čeká společný kabalat šabat v synagoze a kulturní program, ubytování je zajištěno v Penzionu pod Zámkem, v historické části, či ve sportovním areálu Červená zahrada (doporučujeme mladším).

Hry se uskuteční ve sportovním centru Modrá věž (Komenského 57/1). Připravili jsme i zvláštní sportovní program pro děti od 5 do 15 let se zajištěným hlídáním (nutno objednat při přihlášení). Závodíme v tenisu, squashu, bowlingu, stolním tenisu, badmintonu, šipkách, volejbalu a plavání.

VÝZVY, ZPRÁVY**INZERCE**

Na závěr her se sejdeme na společenském večeru při vyhlášení výsledků ukončených disciplín, večeri, hudbě a tanci.

Informace o programu, odpovědi na dotazy a přihlášky získáte na info@hakoach.cz nebo u Petra Wellemína (602 316 943) a Michala Nerada (602 258 073). *pw*

TANKY PROTI TANKŮM

■ Česká pobočka *Keren kajemet leJisrael* (Židovského národního fondu) nabízí nejen příznivcům Českého lesa v Izraeli, ale i všem, kteří mají o Izrael zájem, knihu vzpomínek generála Avigdora Kahalanioho *Tanky proti tankům*, jedinečný deníkový záznam o tankové bitvě během jomkipurové války roku 1973. Knihu lze získat v kanceláři KKL-JNF a Sochnutu (Jáchymova 3, Praha 1 – Josefov, e-mail: zosa@email.cz, telefony: 224 810 099 nebo 602 703 653) za 247 Kč.

Celý výtěžek knihy bude věnován na Český les v Negevské poušti.

Zoša Vyoralová (zosa@email.cz)

REFORMNÍ ŠABATON V LIBERCI

■ Židovská obec Liberec, Bejt Simcha a World Union for Progressive Judaism vás srdečně zvou na II. reformní šabat. Koná se ve dnech **18.–20. července** v Liberci. Program obsahuje například uvedení nového progresivního siduru, kabalat šabat v liberecké synagoze, společnou večeri a výuku izraelských tanců; šacharit v liberecké synagoze, studium s rabínem Kučerou, panelovou diskusi a přednášky prof. Paula Liptze s názvem *60 let Státu Izrael: úspěchy a výzvy* a přednášku dr. Markéty Lhotové *Židé v Liberci a okolí: historie a současnost*. Účastnický poplatek 500 Kč zahrnuje ubytování (2 noci), stravování, dopravu autobusem z Prahy a zpět, přednášky.

Přihlášky na e-mail: reform@volny.cz nebo na telefonu 724 027 929.

ŽIDÉ V BOJI A ODBOJI

■ Památník Lidice společně se Sdružením židovských odbojářů a vojáků v Praze pořádají výstavu s názvem *Židé v boji a odboji – rezistence československých Židů v letech druhé světové války*, která je **do**

28. září přístupná ve výstavní síni Pod tribunou na pietním území u muzea Památníku Lidice. Jejimi autory jsou česko-slovenští historikové PhDr. Zlatica Zudová-Lešková a PhDr. Jan Němeček z Historického ústavu AV ČR. Výstava představuje na 26 závěsných skleněných panelech rezistenci československých Židů v letech druhé světové války a ukazuje, že Židé se účastnili bojů proti nacismu a fašismu se zbraní v ruce v překvapivě vysokém počtu.

Podrobnější info na kontaktech: lidice@lidice-memorial.cz, www.lidice-memorial.cz. *eb*

ERRATA

■ V rozhovoru s fotografem Radovanem Koderou (Rch 6/2008) omylem vypadla informace o tom, že plzeňská židovská obec používala během komunistického režimu zimní modlitebnu ve Velké synagoze. Panu Koderovi se omlouváme i za to, že se nepodařilo zajistit lepší reprodukci jeho fotografií. Děkujeme paní Margit Silberfeldové z Tel Avivu za upozornění, že Hanuš Treichlinger hrál v *Brundibárovi* flašinetáře, a nikoli mlékaře, jak je v rozhovoru uvedeno.

TA FIKCE NESEDÍ

Tajemník FŽO v ČR pan JUDr. Tomáš Kraus na začátku své zprávy o cestě zástupců EJC do Lublaně v květnovém čísle Rch použil fiktivní příměr mezi situací Slovinska a Moravy. Chápu, že jde o autorickou parabolou, již se měly vyjádřit v nadsázce určité vztahy, ale parametry oné fikce – oproti tvrzení T. Krause – povětšinou vůbec nesedí. Historický vývoj a politická situace Slovinska v rámci balkánských států a Moravy v rámci českých zemí jsou totiž diametrálně odlišné. Především Morava po staletí tvořila a tvoří jednu z historických samosprávných zemí české koruny. O tuto samosprávnost přišla po nástupu komunismu (novým správním členěním k 1. 1. 1949) a žel ani v nových poměrech po roce 1989 nebyla tato nespravedlnost napravena. Chuť nadále ovládat centristicky stát rozdrobený na 10, 14 či 17 uměle vytvořených menších celků-krajů zvítězila. Političtí představitelé Moravy posledních desetiletí také nikdy nehovořili o samostatnosti, ale vždy o samosprávnosti, v jejímž duchu fungují ke vši spokojenosti a v souladu s historickými právy spolkové země v sousedním Rakousku a Německu. Fikce použitá T. Krausem tak jen dál mate postoj veřejnosti k této problematice. A jen na okraj: v Lublani se od dob středověku žádná synagoga nenalázá.

Jaroslav Klenovský

ŽNO BRATISLAVA

V **júli** oslávia: pán Juraj Alner, nar. 23.7. – 71 rokov; pán Alexander Bachnár, nar. 29.7. – 89 rokov; pán Peter Bán, nar. 19.7. – 77 rokov; pán Ferdinand Blau, nar. 22.7. – 87 rokov; pani Erika Brániková, nar. 20.7. – 77 rokov; pán Ernest Brodek, nar. 23.7. – 78 rokov; pani MUDr. Eva Hulényiová, nar. 8.7. – 70 rokov; pán Evžen Ječný, nar. 23.7. – 77 rokov; pani Marianna Kopelmanová, nar. 8.7. – 55 rokov; pani Zlatica Košťalová, nar. 20.7. – 93 rokov; pani Ludmila Mesežníková, nar. 2.7. – 81 rokov; pani PhDr. Emma Panovová, nar. 29.7. – 83 rokov; pani Jozefína Patašiová, nar. 19.7. – 79 rokov; pani PhDr. Anna Podhorná, nar. 25.7. – 72 rokov; pani Veronika Poláková, nar. 14.7. – 78 rokov; pán Juraj Reich, nar. 7.7. – 81 rokov; pani Marianna Rybecká, nar. 4.7. – 73 rokov; pani Klára Somogyiová, nar. 17.7. – 84 rokov; pani Desanka Tausová, nar. 2.7. – 79 rokov; pani Agneša Urbanová, nar. 13.7. – 73 rokov; pani Anna Weissová, nar. 9.7. – 84 rokov, a pani Anna Zlatošová, nar. 24.7. – 84 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **červenci** oslavujú: pani Nicole Engelsmanová, nar. 31.7. – 37 let; pani Lýdia Ferová, nar. 8.7. – 70 let; pan David Fiša, nar. 7.7. – 20 let; pani Dita Hanáková, nar. 3.7. – 36 let; pan Bedřich Hermann, nar. 2.7. – 89 let; pan Leo Horáček, nar. 23.7. – 59 let; pan Ctibor Hřebíček, nar. 15.7. – 53; pan Petr Kavan, nar. 15.7. – 58 let; pani Renata Laxová, nar. 15.7. – 77 let; pani Gusti Veselá, nar. 27.7. – 79 let; pani Věra Vožáková, nar. 30.7. – 64 let, a pani Lada Young, nar. 7.7. – 33 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **červenci** oslavují tito naši členové: pan Alexandr Narodetsky, nar. 4.7. – 63 let; pan MUDr. Leoš Středa, nar. 5.7. – 45 let; pan PhDr. Michael Neurwirth, nar. 7.7. – 50 let; pani Vlasta Bakalová, nar. 10.7. – 60 let; pani Lilian Malkina, nar. 14.7. – 70 let; pan Petr Chvátal, nar. 15.7. – 35 let, a pan Daniel Jančovič, nar. 30.7. – 26 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

Srdečně blahopřejeme pani Doře Maštérové, která se dne 20. 7. dožívá 90 let. *Ad mea veesrim šana!*

S lítostí oznamujeme, že dne 14. 6. zemřel ve věku 92 let náš člen, pan JUDr. Richard Schindler.

ŽNO KOŠICE

Srdečně blahoželáme našim **júlovým** oslávencom: pani Oľga Šponderová-Solárová, nar. 20.7. – 96 rokov; pani Alžbeta Fábryová z Michaloviec, nar. 6.7. – 90 rokov; pán Július Levický, nar. 20.7. – 90 rokov; pán Dezider Drukker, nar. 27.7. – 89 rokov; pani Magdaléna Novotná, nar. 31.7. – 88 rokov; pán Šimon Chajimovič, nar. 16.7. – 86 rokov; pán Alfréd

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

Forbát, nar. 9.7. – 85 rokov; pani Šarlota Mészárošová, nar. 19.7. – 85 rokov; pán Eugen Šramek z Královského Chlmca, nar. 2.7. – 80 rokov; pani Ilona Gregorová, nar. 29.7. – 79 rokov; pani Katarína Hirschová, nar. 19.7. – 77 rokov, a pán Dagobert Lewandowski, nar. 4.7. – 71 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

S lítostí oznamujeme, že vo veku 88 rokov zomrela naša členka, pani Viera Koložváryová. Pohreb sa konal dňa 8. 6. 2008.

ŽNO MICHALOVCE

V mesiaci **júni** oslávila narodeniny naša najstaršia členka pani Gizela Kleinová 25.6. – 96 rokov. V júli oslaví krásne narodeniny naša milá Alžběta Fábryová 6.7. – 90 rokov. *Ad mea veesrim šana.*

ŽO OLOMOUC

V **červenci** oslaví životní jubilea naši členové: pan Petr Beck, nar. 22.7. – 81 let; pan Oskar Horský, nar. 24.7. – 88 let; pan Jiří Löff, nar. 10.7. – 77 let; pan Jaroslav Nejezchleba, nar. 12.7. – 38 let, a pan MUDr. Štěpán Říkovský, nar. 9.7. – 79 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **červenci** oslavují: pani PhDr. Zuzana Čaplová, nar. 5.7. – 59 let; pani Jindřiška Danelová, nar. 6.7. – 76 let; pani Jana Dytková, nar. 16.7. – 77 let; pani Zuzana Lyčková, nar. 20.7. – 60 let; pani Evženie Madlová, nar. 28.7. – 59 let; pani Iraida Rechtmanová, nar. 1.7. – 57 let; pani Inge Rusňáková, nar. 2.7. – 76 let; pan ing. Josef Salomonovic, nar. 1.7. – 70 let, a pani Hanna Tomešová, nar. 25.7. – 86 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **červenci** oslaví narodeniny: pan Ladislav Václavík, nar. 4.7. – 55 let; pani Klára Faitová, nar. 17.7. – 79 let, a pan Karel Steiner, nar. 6.7. – 55 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **červenci** oslavují narodeniny tito naši členové: pani Berta Babková, nar. 2.7. – 87 let; pani Eva Blažková, nar. 31.7. – 84 let; pani Žofie Czinnerová, nar. 29.7. – 91 let; pan Ernest Fuks, nar. 13.7. – 82 let; pani Esti Gutweinová, nar. 23.7. – 96 let; pani Eva Josefčá-

ková, nar. 13.7. – 83 let; pani Alice Klímová, nar. 5.7. – 80 let; pani Blanka Klingnerová, nar. 4.7. – 94 let; pani Helena Kovanicová, nar. 13.7. – 84 let; pani Sonja Kratochvílová, nar. 19.7. – 82 let; pani Věra Krulišová, nar. 7.7. – 94 let; pani Šárka Kuželková, nar. 24.7. – 88 let; pani Edltrude Landová, nar. 5.7. – 95 let; pani Zuzana Ledererová, nar. 29.7. – 84 let; pani Marie Pihrtová, nar. 5.7. – 80 let; pani Jana Polanská, nar. 27.7. – 87 let; pani Irena Racková, nar. 23.7. – 83 let; pani Eva Roubíčková, nar. 16.7. – 87 let; pani Kamila Siegllová, nar. 22.7. – 83 let; pani Valerie Slezáková, nar. 1.7. – 85 let, a pani Gusta Šnábllová, nar. 3.7. – 89 let. *Ad mea veesrim šana!*

Blahopřejeme panu Ernestu Kögelovi k jeho devadesátinám a přejeme vše nejlepší do dalších let. Rodina a ŽOP. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí

Dne 15. 5. zemřela ve věku 80 let pani Vilma Andresonová.

Dne 8. 6. zemřel ve věku 79 let pan Kurt Jiří Kotouč. Za války připravoval spolu s Petrem Ginzem v terezínském ghettu dětský časopis *Vedem* a později připomněl kresby a texty terezínských dětí v knize *Je mojí vlastí hradba ghatt* (1995). Vzpomínáme na něj jako na neúnavného a optimistického člověka.

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **jún** oslávili svoje narodeniny: pán Ing. Bernhard Eckhaus, nar. 10.6. – 54 rokov.

V mesiaci **júl** oslávia svoje narodeniny: pani MUDr. Soňa Bazlerová, nar. 6.7. – 63 rokov; pani Julia Kartinová, nar. 15.7. – 72 rokov, a pani Eta Štekauerová, nar. 24.7. – 84 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V **júli** oslávia: pán JUDr. Juraj Wirtschafter, nar. 21.7. – 58 rokov, a pani Eva Ruffiniová, nar. 28.7. – 78 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **červenci** oslavují narodeniny tito naši členové: pani Lotte Kozová, nar. 19.7. – 83 let; pani Hana Kredlová, nar. 15.7. – 51 let; pani Sylvia Lebovičová, nar. 26.7. – 62 let; pan František Lederer, nar. 11.7. – 78 let; pani Eva Skočdopolová, nar. 29.7. – 76 let; pan Robert Appel, nar. 7.7. – 44 let, a pan Roman Faerman, nar. 1.7. – 50 let. *Ad mea veesrim šana!* přeje Židovská obec Teplice.

Dne 19. 5. zemřela ve věku 88 let naše dlouholetá členka, pani Klára Lavičková.

Rozloučení s Klárou Lavičkovou

Dne 26. května jsem se rozloučila s naší milou přítelkyní pani Klárou Lavičkovou. Odešla od nás v bolestech a po dlouhém utrpení. Za druhé světové války prošla utrpením věznění v Osvětimi. Byla mi dobrou přítelkyní a její odchod mě hluboce zarmoutil. Budeš mně, drahá Klárko, moc chybět, i rodině, kterou jsi velice milovala. Odpočívej však v klidu. *Erna Chaloupková, Most*

POMOC UPRCHLÍKŮM ZE ZIMBABWE

Židovské společenství v Jihoafrické republice se přidalo k těm, kdo se snaží pomáhat uprchlíkům, které vyhnal režim prezidenta Mugabeho ze sousedního Zimbabwe. Někteří běženci jsou ubytováni v židovských školách v Kapském Městě a Johannesburgu. Židé pro potřebné sbírají šatstvo, toaletní potřeby, léky a jídlo, o distribuci předmětů ze sbírek se starají členové Unie židovské mládeže, pomoc nabídla i řada židovských lékařů.

PAPEŽ V NEWYORSKÉ SYNAGOZE

V dubnu, v předvečer svátku Pesach, navštívil papež Benedikt XVI. Park East Synagogue v New Yorku. Byla to třetí návštěva hlavy katolické církve v židovském domě modlitby: poprvé vstoupil do synagogy v Římě roku 1986 Jan Pavel II., poté roku 2005 papež Benedikt do synagogy v Kolíně nad Rýnem. „A heartfelt šalom. Willkommen,“ řekl na uvítanou zdejší vrchní rabín Arthur Schneier, původem z Rakouska, který prošel holocaustem. Papež pronesl krátký projev, v němž zdůraznil židovské kořeny křesťanství: „Cítím dojetí, když myslím na Ježíše jako na malého chlapce, který na místě, jako je toto, slyšel slova Bible.“ Papežova návštěva je pokládána za dobrý krok v mezináboženském dialogu, a to zvláště poté, co v únoru vydal Vatikán novou verzi modlitby pro Velký pátek, v níž zůstala výzva ke konverzi Židů.

ODŠKODNĚNÍ V POLSKU

Na rozdíl od řady evropských zemí (včetně České republiky) Polsko dosud neodškodnilo lidi, jejichž majetek sebrali nejprve nacisté a pak komunisté. Na tuto skutečnost upozornil nedávno při jednání s polským premiérem Donaldem Tuskiem prezident Světového židovského kongresu Ronald Lauder. Roku 1997 přijal polský parlament zákon, který umožňuje restituce židovského komunálního majetku. Jednotlivci, jejichž většinu tvoří pozkozenci Poláci, na odškodnění čekají. Jeho celková výše byla vyčíslena na 23 miliard dolarů, z toho 17 % by náleželo Židům. Takovou částku ovšem současné Polsko, obtěžkané vysokou nezaměstnaností, nemá. Tusk slíbil, že jeho vláda předloží na podzim návrh zákona, který by postiženým umožnil získat alespoň malou část hodnoty uloupeného majetku.

JEDEN Z POSLEDNÍCH

V půli června zemřel v Tel Avivu jeden z posledních přeživších, kteří v dubnu 1943 bojovali ve varšavském ghettu. Šalom Stefan Grajek se narodil roku 1915 a byl v Polsku vedoucím hnutí Poalej Cijon. Při povstání organizoval akce u tovarů, vyhledával úkryty pro přeživší bojovníky a pomáhal jim k útěku z poraženého ghetta. Sám se až do konce války skrýval ve Varšavě. Po osvobo-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Rembrandt: *Jákož žehná Josefovým synům*, r. 1656.

zení pomáhal nalézt zbývající Židy a organizoval jejich cestu do Izraele, kam odjel roku 1949. Dlouhá léta žil v kibucu Lochamej ha-Getaot (Kibuc bojovníků ghetta) a byl předsedou polské společnosti přistěhovalců.

INDIČTÍ ŽIDÉ

V současné době žije v Indii, většinou v Bombaji, na 4500 Židů. A zdá se, že jsou spokojeni, neboť se účastní ekonomického rozmachu země, především v oblasti špičkových technologií. Alija do Izraele klesá: loni odjelo jen 49 Židů (roku 2006 to bylo 291, v předšlých dvou letech vždy kolem stovky). Nejstarší doložené židovské osídlení se datuje do 10.–12. století, v roce 1948 žilo v zemi na 40 000 Židů, a i když většina z nich emigrovala do Izraele nebo do USA, země se může pochlubit velkým procentem „domorodců“. V Bombaji funguje devět synagog sefardského ortodoxního ritu, pořádají se židovské aktivity pro děti i mládež a nově vychází časopis *Kol India*.

STUDENTSKÁ CENA PRO IZRAEL

První cenu ve studentské soutěži na filmovém festivalu v Cannes získal snímek *Anthem* (Hymna) izraelského režiséra Elada Keidana.

Keidan studuje na jeruzalémské Filmové a televizní škole Sama Spiegela a zvítězil mezi 19 účastníky. Jeho 36minutový film zachycuje komické a zázračné příhody výstředníka Amnona, který si jde v Jeruzalémě před šabatem koupit mléko a potkává nejrůznější lidi. „Je to spíš báseň, žádné velké drama,“ komentuje snímek ředitel školy. Cena v Cannes je dalším oceněním současné izraelské kinematografie, která se v posledních letech začíná výrazně prosazovat.

REMBRANDT V TEL AVIVU

Telavivské muzeum umění hostilo do června rozsáhlou výstavu Rembrandtových obrazů. Nejednalo se o originály mistrových děl, ale o vysoce kvalitní fotografické reprodukce obrazů vytvořené ve stejných rozměrech jako předlohy. Díky této technologii mohli diváci zhlédnout na 155 „pláten“ rozmístěných po sálech dle témat.

U příležitosti výstavy přišel znovu na přetřes Rembrandtův údajně velmi kladný vztah k Židům. Dle názorů odborníků to s ním zase nebylo tak zřetelné: je pravda, že Rembrandtovi Židé pózovali jako modely a že byl v kontaktu asi se šesti Židy, mimo jiné s rabínem, lékařem a se sousedem. Tři z těchto šesti se s ním však soudili, soused například kvůli vadné zdi, která dělila jejich sklepy. Rembrandt sice bydlel na ulici jménem Joodenbreestraat (Židovská třída), nicméně prefix jooden (židovská) byl k názvu přidán až v 18. století, kdy už zde malíř nežil. Je jisté, že mistr namaloval několik obrazů, v nichž vyjádřil sympatie k židovskému národu, ale například jeden z těch nejznámějších, nazvaný *Židovská nevěsta*, dle posledních výzkumů nezobrazuje ani Židovku, ani nevěstu. Jednu kvalitu však Rembrandtovým židovským postavám přiznávají všichni: biblické charaktery dokázal malovat jako živoucí lidi, jež obdařil osobními, věrohodnými city.

am

חַדְשׁ יְרוּחוֹ הַדָּשׁ
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: roschodes@sefer.cz Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 7. 2008. **Cena 15 Kč**